

ROJA NÛ

kovara huneri çandi û edebi

ROJA NU

ORGANA KOMELA KARKERÊN KURD LI SWÊD
ISVEÇ - KÛRT İŞÇİ DERNEĞİ YAYIN ORGANI

Hejmar 1
Çiriya paşin 1978
Sayi 1
Kasim 1978

"KANATLI JANDARMA-78" SÖMÜRGEÇİLERİN KÛRT HALKI PLANLADIKLARI SAVAS

Türkiye işbirlikçi hükümeti, bir yandan
zisi vermişti. İşbirlikçi hükümetin, "Kurt
nık halkıya anlaşılmıyorsa, "Kurtlar, "Kurtlar,

şun halk muhalefetini
leyle anlık istisna
le-rine yerleşti
nızlarını kurt
Keç sena
yrlan
E...

ÇIKARKEN

Kurdistan'da sömürgeçiler, bir yandan
digi ayrılmalarda kullanıyor. Her yandan
sırtta ama Kurt halkına bir yandan
jandarma dıppı, ebuik cıngı
halkının varlığı, malla
yor.
Jensit provaları
ler ile sömürgeç
suğurlar. Kürt
lar edili
Sorum
Kurt

Kurdistan'da sömürgeçiler, bir yandan
digi ayrılmalarda kullanıyor. Her yandan
sırtta ama Kurt halkına bir yandan
jandarma dıppı, ebuik cıngı
halkının varlığı, malla
yor.
Jensit provaları
ler ile sömürgeç
suğurlar. Kürt
lar edili
Sorum
Kurt

Kurdistan'da sömürgeçiler, bir yandan
digi ayrılmalarda kullanıyor. Her yandan
sırtta ama Kurt halkına bir yandan
jandarma dıppı, ebuik cıngı
halkının varlığı, malla
yor.
Jensit provaları
ler ile sömürgeç
suğurlar. Kürt
lar edili
Sorum
Kurt

Kurdistan'da sömürgeçiler, bir yandan
digi ayrılmalarda kullanıyor. Her yandan
sırtta ama Kurt halkına bir yandan
jandarma dıppı, ebuik cıngı
halkının varlığı, malla
yor.
Jensit provaları
ler ile sömürgeç
suğurlar. Kürt
lar edili
Sorum
Kurt

ROJA NÛ 10 salên xwe tiji kîr

Temsilî döşman
diler...
«ÇAI
TATBİK»

Kara, Hava ve Jandar
mayın ve işbirlikçi sağla
"Çalılar-78" tabiatı da
Genelkurmay Başkanlığı'na
göre tabiiyatın özüncü bölm
n'ün devangi ile Kıpçın bilgen
harakati yapılmı, buna karşı olan kuvve...

22
1988

NAVEROK

Welatparêz û ronakbirê hêja NUREDÎN ZAZA mır.....	3
ROJA NÛ û xebata 10 salan.....	4
Xebata Kurdzaniyê gavên mezînan davêje- Prof.Ş. XUDO.....	8
Otoriteya dê û bav - A. MAKERENKO.....	12
Prof. H. Cîndî û C. Celîl bûn 80 salî.....	14
Çend Çarin - BARAN.....	15
Jî Dîroka Kurdistanê (Jî Gernama E.ÇELEBÎ).....	16
Kolonyalist barbariyên hev dînxêmin.....	19
Grêva Bîrçîbûnê.....	22
Jî Nav Edebiyata Cihanê : E. HEMÎNGWEY.....	24
Gotinên Pêşyan.....	26
Helbest.....	27
Piyas: Kincên Sporê Yê Sê Reng - VAZGAL.....	28
Quncikê Zarokan: Pîdix û Pîra Mîrovxur - SÎPAN.....	30

Sal: 10

Hejmar 65, Çileyê Pêşin 1988

XWEDÎ : KOMKAR - Swêd
BERPIRSIYAR : Şeroyc BOTAN
NAVNÎŞAN : Döbelnsgatan 16 B
113 58 STOCKHOLM
TELEFON : 08/ 32 82 51
HESAP NO : PG. 458980 - 0

UTGIVARE : Svensk-Kurdiska
Arbatar Föreningen
ANSVARIG UTGIVARE : Ş. BOTAN
ADRESS : Döbelnsgatan 16 B
113 58 STOCKHOLM
TELEFON : 08 / 32 82 51
PG : 458980 - 0

Welatparêz û Ronakbirê Hêja

DR. NÛREDÎN ZAZA

MIR

Nûredîn ZAZA, roja 7'ê Çiriya Pêşîn li Lozanê çû ser heqîya xwe. Zaza 69 salî bû û pêra nexweşîya kansêrê hebû. Li ser daxwaza malbata wi, cenazê wi li goristana Lozanê hat weşartin.

Welatparêz û ronakbirê navdar Dr. Nûredîn Zaza di sala 1919 da li qeza Madenê hate dinê. Malbata wi malbateke welatparêz bû û beşdari Serhildana Şêx Seid bûbû. Piştî şikêstina Serhildana Şêx Seid, Nûredîn Zaza (ku hingê şeş (6) salî bû) bi kekê xwe Dr. Nafîz ra derbasî Bmxeî bû û li navçaya Cizîrê (Kurdîstana Sûriyê) ciwar bû.

Nûredîn Zaza di xortaniya xwe da, li Sûriyê bi awakî aktîv beşdari tevgera welatparêz bû. Dema li Şamê dixwend, di nav ciwan û xwendekarên Kurd da xebatên siyazî û çandî dikir. Piştigirî dida tevgera netewî a Kurdîstana Iraqê. Di sala 1944'an da xwast xwe bi gihîne şoreşa Kurdîstana Iraqê, li Mûsilê tê girtin û salekî di girtixanê Bexdayê da dimîne. Paşê jî diçe Lubnanê û dest bi xwendina siyazî dike. Li wir bi malbata Bedîrxanan

ra dîde û distîne. Di kovarên Hawar, Ronahî û Roja Nû da dîmîvîse û keda xwe dike nav van eseran.

Piştî xwendina xwe ya Beyrûdê diçe Swîsrê û li wir doktora xwe ya li ser pedagojîyê çêdike.

Nûredîn Zaza li Ewropayê jî gelek xebatên kêrhatî dike. Ji bo cara yekemîn Komela Xwendekarên Kurd Li Ewropayê, bi pêşengîya wê tê avakirin. Wi li ser rewşa gelê Kurd û Kurdîstanê semîner didan, bi rojnamevanan ra dida û distend. Û hingê wi bi çend hevalên xwe ra tevayî, bi zîmanê Kurdî û Fransîzî kovara "Dengê Kurdîstan" 12 hejmar derxist.

Di sala 1957'an da vegehiya Sûriyê, bi hin welatparêzên din ra, bi dîzî PDK-S avakir. Ji ber xebatên xwe gelek caran hat girtin. Lê wi dest ji parastina mafên gelê Kurd berneda. Bi wextê ra, li Kurdîstana Sûriyê bû serokekî siyazî ê berbiçav.

Di sala 1967'an da polêsê Sûriyê wi neçar dikin ku ji Sûriyê derkeve. Bi dîzî vedigere Kurdîstana Tirkîyê. Lê

MÎT pê dihesê, ew xwe demekê li Istenbolê vedîşere, xwe nade dest. Hukumeta Tirkîyê wi jî hevvelatîya Tirkîyê davêje. Lema bêçare dîmîne û disa vedigere Swîsrê.

Di sala 1970 da li Swîsrê wek penaberekî siyazî tê qebûlkirin. Li wir bi rojnamevanekê Swîsri ra dîzewice. Kurekî wi heyê, bi navê Şengo, 15 salî.

Nûredîn Zaza li Swîsrê mamostayê zîmanê Kurdî bû. Wi alîkariya karker û penaberên Kurd dikir. Ji bo danasîna gelê Kurd li Ewropayê gelek xebatên hêja kir. Di sala 1982'an da bi navê "Jiyana min a Kurdî" bi Fransîzî, pirtûkek nivîsi. Wi gelek zîman dîzanîbûn: Kurdî (zaravên Kurmançî, Soranî, Zazakî), Ermenîkî, Tirkî, Erebi, Farîsî, Fransîzî, Îngilîzî...

Dr. Nûredîn Zaza jîna xwe pêşkêşî xebata azadiya gelê xwe kir. Ew niştîmanperwerekî ronakbir, têkoşer û dîlsotî bû. Gelê Kurd wê xebat û kirîmên Nûredîn ZAZA hertîm bi bir bîne.

ROJA NÛ

û xebata 10 salan

Roja Nû isal deh salên xwe tji kır. Hejmara wê ya pêşin dî sala 1978'an meha 11'an da derket. Bî vê hejmara dî destê we da ew gihîşte 65 hejmaran. Organa Komela Karkerên Kurdistan, Roja Nû, bî van deh salên weşanê, bû yek ji wan rojname û kovarên Kurdi yê heri jiyana-dirêj. Û li dervayi welat (Ewropayê) ji ya heri jiyana-dirêj Roja Nû ye.

Bêşik ji bo weşaneke peryodîk xusûsiyetên giring ne tenê ew e ku çend salan û çend hejmaran derketiye. Lê wek ku xwendevanên me ji baş pê dîzanin, û ne hewce ye ku em dîr û dirêj behs bikin; dî rojnamevaniya Kurdi da 10 sal û 65 hejmar, ji bo weşaneke peryodîk hêjayî pirozbahî û serbûndiyê ye. Dema mirov rewşa rojname û kovarên Kurdi bî yê milletên azad ra rûbarî hevdu bike, dibe ku ev serfirazi gelekî biçûk û kêmbête dîtin. Lê gelê me ne azad e. Welatê me kolonî ye dî bin lepên çar dewletan da. Gelê Kurd ji hemû mafên netewî û demokratîk bêpar e. Dijmînen gelê me, hêzên kolonyalist berekî va welatê me talan dîkin û berekî va ji bî zîlm û barbarîyeke nedîtî êrişî gelê me dîkin. Ew dîkin ku navê Kurd û Kurdistanê ji rûyê dinê hîlin. Jî bo vê ji hemû awayên zordestiyê, qetliaman û çerxa asimilasyonê (helandinê) bî hevra dûmeşînin. Dî nav planên tunekirina gelê me da, qedexekirin û inkarkirina zîman, çand û diroka gelê Kurd, ji bo kolonyalîstan pîrseke sereke ye. Bî taybetî politîka dewleta Tirk dî vî wari da gelekî eşkere ye.

Ew ji weşanên pêşverû û şoreşger, ji derketina rojname, kovar û kitêbên Kurdi gelekî dîtîrsin. Jî ber ku ew rastiye tinin meydanê. Propaganda û derewên kolonyalîstan pûç dîkin, li dîji zordestiyê û kedxwariyê gel hîşiyar û bî rêz dîkin; hebûna çand, zîman û tarîxa gelê Kurd li ber çavan radîxin...

Bî vê bir û baweriyê, Roja Nû, deh salan û bê rawestan derket. Em bawer dîkin, hîndîk be ji wê xîzmeteke baş pêşkêşî zîman û çanda gelê me kır.

KOVARA HUNERÎ, ÇANDI Û EDEBÎ

Çawa tê zanin, Organa Komela Karkerên Kurdistan Roja Nû, heta sala 1983'an (43 hejmar) bî zîmanê Kurdi û Tirkî, ji mehê carekî derdiket. Jî hejmara 44'an pêde wek kovar û tenê bî zîmanê Kurdi derket û derdikeve.

Roja Nû hin dî destpêkê da li çaralî Kurdistanê û li gelek welatên Ewropayê û ên din gihîşte destê xwendevanan û hat hêzkirin. Wê dî gel xwendevanan dan û standîneke germ saz kır. Jî xwendevanan piştgiriyeke hêja wergirt. Wan bî nûçe, helbest, serpêhati, çirok û nivîsên xwe rûpelên wê xemlandin. Nivîskar, zana û mamostayên wek Cigerxwin, Qanatê Kurdo û gelekên mayin bî name, bend, lêkolîn û helbestên xwe piştgiriyeke mezin dane Roja Nû.

BI KURTI ÇEND XUSÛSIYETÊN ROJA NÛ

● Roja Nû bî zanin û berpîrsiyari lî diji propaganda hêzên kolonyalist û nijadperest ku hebûna gelê Kurd, çand, zîman û tarîxa wî inkar dikin, nîzîm dîbinin û wîsa nişan didin, bî xurtî derketiye.

● Roja Nû jî bo nivîskar û helbestvanên nûgîhiştî bûye platformeke baş ku ew efrandinên xwe pêşkêşî xwendevanan bikin.

● Roja Nû jî bo danasina zîman, çand û edebiyata Kurdi bûye çavkaniyeke hinbûn û zanîne. Derbarî edebiyata Kurdi ya nû û kevîna da; lî ser kesên zîmanzan, edebiyatnas, dirokzan û kurdologên berê û yêna nuha, hunermendên Kurd û efrandinên wan, gelek bend, hevpeyvîn û lêkolînên berjewendî hatine weşandin.

● Roja Nû her tîm cîh daye deng û behsên girîng ên welat. Jî têkoşîna azadîya gel û welatê me ra piştgiriya xwe nişandaye. Bî dîtmên welatperwer û şoreşger, lî diji kolonyalizmê, emperyalizmê û paşverûtiyê dengê xwe bilind kirîye.

● Roja Nû cîh daye xebat û çalakîyên Komelê û deng û behsên lî Swêd.

● Jî çaralî dîmê, bûyerên çandî yêna kurdi wek deng û bahs hatine belavkirin.

● Jî Edebiyata Cihanê jî nîmûneyên bijarte hatine pêşkêşkirin. Roja Nû gelek nîvisên hêja jî zîmanên bîyanî wergerandine Kurdi.

● Jî bo danasina weşanên nûderketî, di Roja Nû da rûpeleki taybetî cîh girtiye.

● Roja Nû cîh daye quncîkeki zarokan jî. Bî zîmanekî sîvîk gelek çirok, têderxistinok û xaçepîrs hatine weşandin.

● Roja Nû jî bo pêşketîna zîmanê Kurdi yê nîvisandinê roleke berbiçav leyst. Wê zîmanekî hêsan û zelal bî kar aniye, jî zîmanê axaftinê dûr neketiye. Ev rastî jî aliyê xwendevanan jî her tîm hatiye diyarkirin û gotin.

● Roja Nû bî vê jiyana xwe ya dehsalan bû nîmûneyeke baş jî bo xebata tevayî (kollektîf) û rêxistinî.

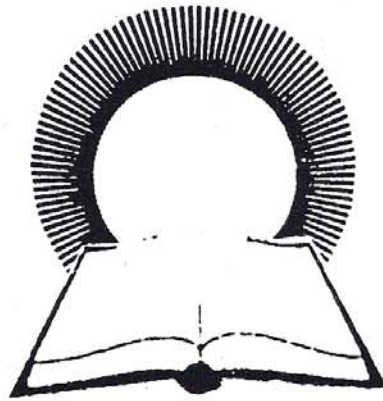
● "Weşanên Roja Nû" jî sala 1980 heta nuha 27 pirtûk (ku jî vana 25 bî zamanê Kurdi ne) pêşkêşî literatûra Kurdi kirîye. Û di sa dî wî wari da (çapkirin û belavkirina berhemên Kurdi) wek weşanxane Roja Nû cîhê pêşîn girtiye.

Dî gel van tîştan pêwîst e em bibêjin: xebat û pêşketîna Roja Nû ne lî gor dîlê me ye û haya me jê heye ku kêmasîyên wê hene. Em hewl didin ku kovareke hin çêtir û bî awakî tekûztir, bî naverokeke zengintir derxîm. Lê bêşik, ev tenê bî me va jî grêdayî nîne. Ev her wîsa bî xwedîlêderketin û piştgiriya xwendevanan va jî grêdayî ye. Em hêvidar in ku xwendevan, nivîskar, hunermend û herkesekî welatparêz bî nîvis, pêşniyar, rexne û nûçeyên xwe kovara xwe bikin baxçeyekî zengin ê zîman û çanda gelê me.

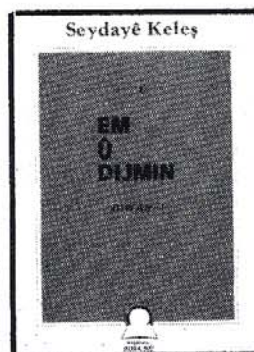
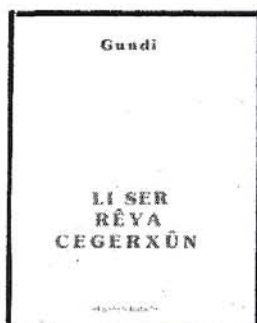
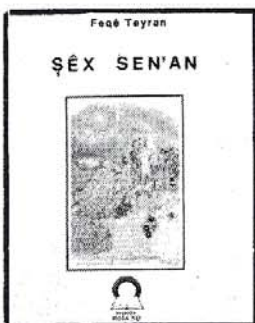
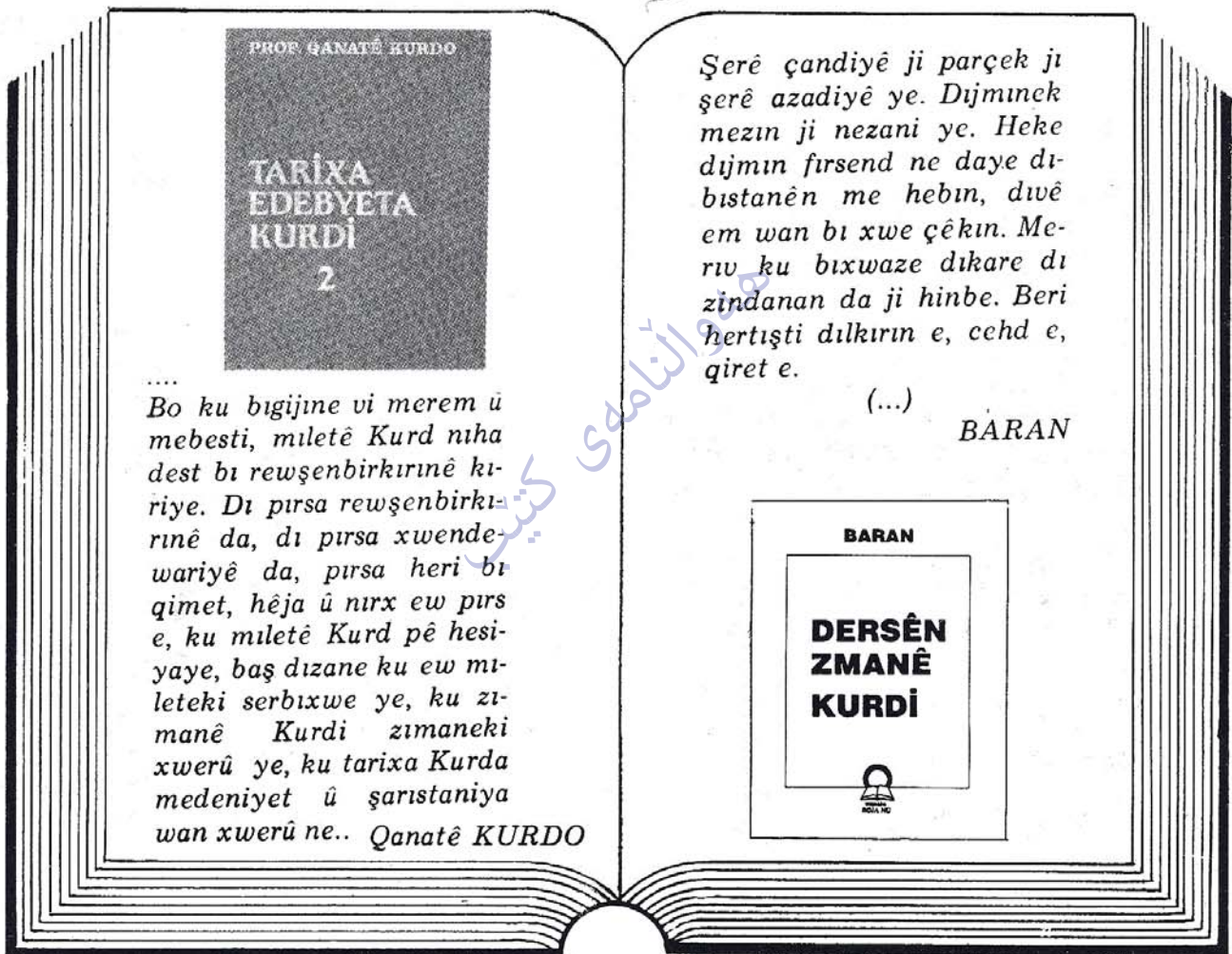
Dî salgeriya 10'an a-derketma Roja Nû da, em serfirazî û dîlşahiye bî hemû wan kesan ra parve dikin ku heta nuha çî dî amadekirin, belavkirina Roja Nû da xebitîne çî jî bî nîvis û berhemên xwe beşdari vê xebata tevayî bûne.

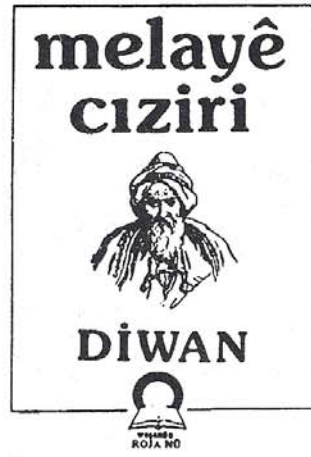
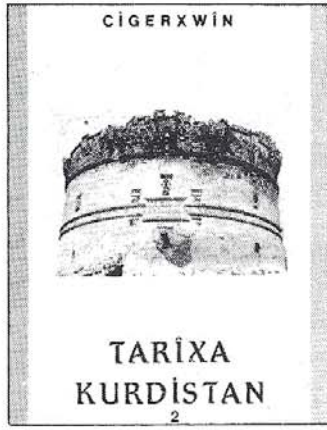
Redaksiyona ROJA NÛ

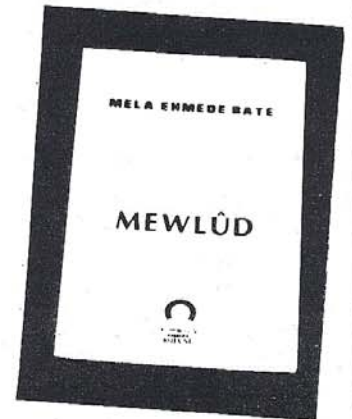
weşanên
ROJA NÛ

W E Ş A N Ê N R O J A N Û

- 1- RONAK, Diwana 4'a, Cigerxwin, stockholm 1980
- 2- ZEND-AVISTA, Diwana 5'a, Cigerxwin, Stockholm 1981
- 3- KILAM Û MIQAMÊD CIMETA KURDA, Cemila Celil, Stockholm 1982
- 4- ŞEFEQ, Diwana 6'a, Cigerxwin, Stockholm 1982
- 5- ZOZAN, Casimê Celil, Stockholm 1982
- 6- HÊ VÎ, Diwana 7'a, Cigerxwin, Stockholm 1983
- 7- DIMDIM, Ereb Şemo, Stockholm 1983
- 8- TARÎXA EDEBYETA KURDÎ/ 1, Qanatê Kurdo, Stockholm 1983
- 9- ALIKO Û BAZ, Baran, Stockholm 1985
- 10- TARÎXA KURDISTAN / 1, Cigerxwin, Stockholm 1985
- 11- KÛRDÎSTAN'DA EĠÎTÎM SÛREÇLERÎ, Rohat, Stockholm 1985
- 12- TARÎXA EDEBYETA KURDÎ/ 2, Qanatê Kurdo, Stockholm 1986
- 13- LI SER RÊYA CEGERXÛN, Gundi, Stockholm 1986
- 14- ŞÊX SEN'AN, Feqê Teyran, Stockholm 1986
- 15- EM Û DIJMIN, Seydayê Keleş, Stockholm 1986
- 16- DAXWAZNAME, Nami, Stockholm 1986
- 17- HATIRATIM, Vet. Dr. Nuri Dersimi, Stockholm 1986
- 18- NÛBAR, Ehmedê Xani, Stockholm 1986
- 19- MEWLÛD, Mela Ehmedê Batê, Stockholm 1987
- 20- DÎWAN, Melayê Cıziri, Stockholm 1987
- 21- TARÎXA KURDISTAN/ 2, Cigerxwin, Stockholm 1987
- 22- AZADÎ Û JÎYAN, Kemal Burkay, Stockholm 1988
- 23- ŞERVANEKÎ BIÇÛK Ê VIËTNAMÎ, Nguyen Than, Stockholm 1988
- 24- DERSÊN ZIMANÊ KURDÎ, Baran, Stockholm 1988
- 25- FOLKLORA KURDÎ, Cigerxwin, Stockholm 1988
- 26- SÎYABEND Û XECÊ (dram-piyes), Tosinê Reşit, Stockholm 1988

Serokê para Kurdzaniyê ya Înstituta Akademiya Ermenistanê ya ilmên Rohilatziyê, prof. Şekroyê XUDO:

XEBATA KURDZANIYÊ GAVÊN MEZIN DAVÊJE

Çawa Cigerxwinê mezin dibêje û dengbêjê mî yê mezin ji rind distirê, dibêje: Kine em? Ez bersiva vê pîrsê bîdîm.

Xeberdana min a iroyin wê li dora vê pîrsê here û bê. Bersiva vê pîrsê ji aliyê Kurdzaniyê (Kurdoloji) va tê dayin. Kurdzani ew ilm e yê ku derheqa Kurdan û Kurdistanê da bi tomeri lêkolinan çêdike. Li vir dikeve diroka Kurdan, edebiyat û medeniyeta Kurdan, zîman, erfedetên wan, rabûn rûniştandina wan, nwisên wan ên diroki û hezar pîrsên mayin.

Ez dixwazim axaftina xwe bikim sê beşan: Li Ermenistanê, Yerevanê çî hatiye kirin bona rêçgeriya wan pîrsên ku bi dirok, edebiyat û kultura me ra girêdayî ne; iro çî tê kirin, me çî kirîye. Û ya sîsiyan, çî biryarên me hene weki em ji vir şûnda bikin. Û bi vê yekê ra girêdayî —pîrseke gelekî ferz e, bi texmîna min— kîjan problemên girîng û ferz li pêşîya kurdzan û kurdnasan sekîniye?

AKADEMIYA ERMENISTANÊ YA ROHILATZANIYÊ Û BEŞÊ KURDZANIYÊ

Heft beşên Rohilatziyê hene ku van tiştên han wek babet digre nav xwe: Tûrkiye, Îran, welatên Ereban, Rohilata Kevn, Qavkazya, paşê beşek heye jê ra dibêjin beşê serekaniyên Rohilatê bi zîmanê Erebi, Farîsi, Tûrki, Ermeni. Ya heftan ji beşê Kurdi ye.

Extiyari û mecalên me weke hev in. Vê gavê deh (10) kes di beşê Kurdzaniyê da dixebitin. Dudu ji wana profesor in, heşt doktor in. Fîrîqin û cûdabûna beşê Kurdi li Înstituta Yerevanê ya Rohilatziyê ji yê mayin ew e weki li Înstituta me temamiya problemên Kurdzaniyê tî lêniherandin. Mesela li Lenîngradê karên pirin bi pîrsên zîman û folklorê va mijûl dibin. Li Moskovayê bi pîrsên diroka Kurda ya vi wexti va mijûl dibin. Lê li Înstituta me bi temamiya problemên Kurdzaniyê va mijûl dibin. Diroka Kurda ya nuha û kevî, etnografya, ango ilmê derheqa erfedetên Kurdan da, zîmanzani, folklor (zargotin) û pîrsên mayin.

Ev koma me, pêşîyê jê ra digotin Koma Kurdzaniyê, di sala 1958'an da hatiye sazkirin, wexta cara pêşin bingeha rohilatziyê li Ermenistanê hate danin. Wê demê kêmeru li vira dixebitin. Di sala 1971'an da ev kom bû beşa Kurdzaniyê. Wê di van salên derbasbûyî da ji çil û pênc (45) pirtûkan zêdetir çap kirîye.

Çapkirina pirtûkan li Yekitiya Sovyet, ji ya welatên mayin cudatir e. Li ba me çapkirina kitêba ne ewqas hêsan e. Ne ji ber gengaziyên çapkirinê, lê ji ber ku heta çapkirina xwe, pirtûk gerekê bê anekirin, lê bê nihêrandin; di vê hemû pêşekzanêd wê pîrsê va girêdayî lê binihêrin, biryar bîdîm; ew pirtûk hêjayî çapkirinê ye, yan na.

Xên ji van pirtûkan, bi sedan mîqalên îlmî hene ku derbarî pîrsên Kurdzaniyê yê cudacuda da hatine nwisandin.

DI NAVBERA ÎNSTITUTÊN KURDZANIYÊ DA KOORDÎNASYON Û XEBATÊN SER DÎROKA KURD Û KURDISTANÊ

Xebata instituta me di hundirê xwe da ne izolekiri ye. Gelek pîrs hene weki em û Înstituta Moskovayê ya Rohilatziyê (ku serokê wê M.Hasretyan e. Bi eslê xwe Ermeni ye, merweki gelekî şîrhelal e, bo gelê me kareki baş dîke) bi hevra li ser dixebitin. Ango di navbera xebatên Kurdolojiyê da koordinasyon heye. Yek ji me haj xebata yê din heye. Em dîzanin ew çî dikin, ew dîzanin em çî dikin.

Gelek xebat hene em tevayî dikin. Mesela xebateke me ya tevayî û lap berbiçav "DÎROKA TEVGERA KURDA Ya Sedsala 19'a û 20'i "

Ev pirtûka pêşin ya akademîk û îlmî, ne tenê li Yekitiya Sovyet lê her wisa ji li temamiya dînyayê da bi îlmî, heralî va lê hatiye lêni-

hêrandin. Doza Kurdi bî gîştî, ya her çar parçên Kurdistanê...

Nuha em û Beşê Kurdi li Înstîtuta Moskoyayê tevayî xebateke mayin hazir dikin. Navê wê weha ye: "KURD". Ev xebateke ansiklopedik e, heta iro tîşteki wisa, li tu derê nehatiye çapkirin. Geleki kêrhatiye. Me xebata wê serhevda aniye û wê dawiya vê salê bê çapkirin. Dî vê xebatê da diwê ev tîşt hebîn: Hejmarra Kurdan, ax ango temamiya erdê Kurd lê dijin; tebieta Kurdistanê, zîmanê Kurdi, zaravên Kurdi, edebiyata me ya kevn û nû, hunermendên Kurd, film, teatir, reqas û muzîqa Kurdi, partiyên Kurdi yê siyasi, bî kurti temamiya wan pîrsan çî ku bî Kurdan va girêdayiye. Tu derheq Kurdan da tu çî bixwazi dikari têda bibini.

Nuha li Yerevanê sê (3) xebatên mezin, li ber çapê ne. Yek ya Lazerev e — ez bawer dikim ev nav ji we ra nas e —. Navê kitêbê weha ye: "EMPERYALÎZM Û DOZA KURDÎ YA NETEWÎ". Pirtûka duduya ya M. Hasretyan e: "TEVGERA NETEWÎ YA KURDAN LI TIRKÎYÊ — Jî sala 1918'a heta iro" Pirtûka sîsiya ya min e, li ser Diroka Tevgera Kurdi li Iraqê. Navê pirtûkê weha ye: "DOZA KURDÎ YA NETEWÎ LI IRAQÊ — Dî roja iro da"

Bî kurti me ewqas xebat kiriye û ewqas tê kirin. Ez ji bir nekim ji we ra bêjim, di gel van xebatan, çî li Yekitiya Sovyet çî ji ji sinorên Sovyetê der, gelek cûnên Rohilatziyê cuda-cuda pêktên û di wanda gelek caran dirokzanên Kurd, zîmanzan û folkloristên Kurd beşdar dibin.

Nuha ez dixwazim derbasi para qisa xwe ya duduya bibim.

Diwê bêjim ku diroka Kurdan û Kurdistanê, ya sedsalên 19 û 20'an, pîr hundik, pak yan xirab hatiye lê nehêrandin. Diroka Kurd û Kurdistanê ya sedsalên navin û bî taybeti yê ji wê ji kevintir pîr xirab hatiye nîvisandin. Vê demê, him xebatên hatine nîvisandin kê mî, him ji ewên hatine nîvisandin bî aliyê ilmi va li ser dereceke ne ewqas bilind in.

Gelek pîrs hene ku bersiva wan hela hê bî gîştî tune. Em hildin pîrsa dewleta Kurdan. Heta iro ji tê nîvisandin ku dewleta Kurdan tunebûye. Wextê neyarên me dibêjin ew tîşteki din e. Lê wexta em xwe bî xwe bibêjin, ev bedbextiya me, nezaniya me dide xuyan. Dewleta Kurd ya yekbûyi tunebûye. Lê dewletên Kurda hebûne. Diwê em vê rastiyê binin ber çavan ku gelên dinyayê me nas bikin.

Mixabî ku em Kurd bî xwe ji wisa dîzanin ku em Kurd hema eşîrî bûne, me pez çêrandiye, dewar xweyi kiriye, ajotiye ser filan qebîlê, xwe xwe hevdu qirkiriye. Wisa nine geli hevalan. Kurd bî xwe tarîxa xwe xirab dîzanin. Û ev ne gunehkariya me ye, ev trajediya me

ye. Ev problemeke giring e li pêşîya me gîşkan sekiniye.

Mesela em bigrin dewleta Merwanîyan. Dî sedsala 10'a û 11'a da. Kurdan ne tenê di nav pêwendiyên Ereba, Farisa û Bizansiyê da roleke mezin dilîzt, lê wisa ji di nav xwe da, li vê dewletê gelek tîşt kirine. Ilmê lê hatiye nihêrandin. Xebatên avayî û çêkirinê yê wisa hatine kirin ku meriw zendegirti dimine. Kela çêkirine, qesir çêkirine, pîre çêkirine. Ev baş nayên zanin.

PEYDAKIRIN Û ÇAPKIRINA SEREKANIYAN

Pîrseke mayin ya peydakirin û çapkirina wan serekaniyan e yê ku dikarin mecalê bîdine me, destûrê bîdine me, rê ji me ra vekin ku em diroka xwe ya qurnên (sedsal) navin binivîsin.

Kijan in ew serekaniyana? Dî seri da serekaniyên bî zîmanê Farisî, paşê yê Erebi tên û paşê yê Ermeni tên. Pareke wan ji yê Tirkî ne.

Me ev problema baş fehm kiriye. Em dixebitin, hewl didin ku 5 - 10 salên din ew gîşk di bin destê me da hebîn ku em bî awaki ilmi, wek vê pirtûka ku vê axiriyê hatiye çapkirin, em diroka Kurd û Kurdistanê ya sedsalên navin binivîsin.

NUHA ÇI TÊ KIRIN Û EM DIXWAZIN ÇI BIKIN

Li Înstîtuta me xebatkareki me heye li ser serkaniyên Erebi dixebite, bo Kurd û Kurdistanê. Ew bî eslê xwe Ermeni ye. Jî Sûriyê vegeriya, Kurdi mîna mî û we dizane. Xebata wî hatine çapkirin. Mî çend nîmûne bî xwe ra aniye vîra. Navê pirtûka wî weha ye: "SEREKANIYÊN EREBÎ DERBARÎ KURDAN DA — Sedsalên 7 - 10". Dî nav vê pirtûkê da gelek pîrsên heweskar hene. Jî bo mî ji geleki intressant e weki bîzanîbîm gelo Kurd û Kurdistan di çî hali da bû di sedsala 7'a da ku hingê dinê Mihemedî pêşda hat û dest pê kir di nav Kurdan da belav bû.

Vê gavê pirtûkeke din ji hazir e, wê zûtirê kê bê çapkirin. Tarîxa Meyafarqin, derheq dewleta Merwanîyan da.

Înstîtuya me wek armanc daye ber xwe ku 10 - 15 salan li ser serekaniyên dirokê bixebite. Çî ku di destê me da heye, çî ku li Ermenistanê, li Muzeya Britanya hene, li ciyên mayin hene. Bî mikrofîlman, bî riyên cuda-cuda binin çap bikin weki dinyayê bî xwe bîhesinin.

Dî vî wari da bî zîmanê Farisî li Leningradê xebateke baş tê kirin. Li wir, Vasilevayê Şe-

refxan Bitlisi tercumeyi Rûsi kiriye. Nuha ji ew li ser serekaniyên Farîsi ên mayin dîxebite. Mesela di saya wê da em Kurdên Sovyetê pê hisiyay (nîzam hûn haj pê hene?) weki di qurna 19'a da, li temamiya Rohulata Nêzik û Navin, şair û dirokzaneke meşhûr û jin mîna Mestûre (Max Şeref xanîm Kurdîstanî) tunebûye. Mestûre ji malbata Erdelanan bûye. Wê bi hostatîke mezî helbest nivîsîne û bi merifeteke mezî diroka Emirata Erdelanan nivîsiye.

Nuha li Înstîtuta me problemek heye, ku tenê em dikarin çareser bikin. Yan gerek em bikin, yan ji kes nikare bike. Mebest, serekaniyên Ermenî yê sedsalên navîn 7, 8, 9'an û heta 15'a ne, ku di wan da li ser Kurd û Kurdîstanê agahdari hene. Çetînahi ew e ku ev serekaniyên han bi Ermenîya kevî hatîne nivîsandin. Ermenîya ku em iro qise dikin û Ermenîya kevî ne mîna hev in. Divê meriv zîmanê Ermenî pîr baş bîzanibe ku ji wan fehm bike. Nuha em dîxwazî yekî bîbînî ku li ser vi karî rûnê û zemanekî dûr û dirêj bîxebite.

Gereke ez ji we hevalên granbîha ra bêjim, ji gelên kevî, yê ku cîranê Kurdan û Kurdîstanê bûne, tûkesî derheq Kurdan û Kurdîstanê da, qasî Ermenîyan pîr nivîsiye. Û divê ez bêjim weki di gelek serekaniyan da tiştên feş (şaş, xelet) kirîne. Ew li herderê dibe, lê bi gîştî û praniya xwe va ewana gelekî objektîv in. Çima? Çimki ew gelên din hatîne û çûne, lê Ermenî û Kurd tîmî di nav hev da jîne. Bêşik ne mîna hev e, dema yekî şareza ji welatêki dûr tê û tenê hefteki dimîne di nav vi gelî da, lê tiştêki cuda ye ku cîranê bav û kalên bi û hertişt bi te ra eyan e. Ji ber hîndê qîmeta serekaniyên Ermenî gelekî bilînd e.

Ez dîxwazî gotîna xwe ya li ser diroka Kurdan bi van çend gotînan xîlaz bikim: Hela hê ji me ra li hev nehatiye ku em diroka tevgera Kurdî binivîsin, bi taybetî ji aliyê teşkilata û rêxistinên wê va.

Mîn carekî bi laqirdî got ku hîzbên me şîkir pîr in. Ez di nava vê praniyê da tenê bedbextiyê nabinim. Çimki ew gelê ku wextêki, bi temamiya xwe va di bin hukmê axa, bega û şêxa da bû, kîjan alîda dibîrîn, eger ji kara wi ra ji nîv bûya jî, li pey diçû. Îro ew gel bi parti hatiye meydana siyasî. Ango dibêje, bi nivîs û program ez vê pîrsê weha datînim, weha dîxwazî yan naxwazî. Eva pêşdaçûyî e li gor ditîna mîn. Ya dudîya eva nişana zêdebûna aktîvîtiya gelê Kurd e.

Di hêla din da, tunebûna yekîtiyê û dutirtî şuxulê me xerab dîke. Lê mîn bir û bawerî heye, ez bi guman im weki yekbûna tevgera Kurdî wê pêk bê. Çimki iro berpîrsiyarên hemû partîyan li ser pêwîstî, lazîmayî û kêrhatîya yekbûna hereketa Kurdî hemfikir in. Ez wek şexîs, di pîrsa Kurdan da gelekî optimîst im.

Ez bawer dikim gelê Kurd wê bigihîje armançên xwe.

Pîrsek din, îdeolojiya tevgera Kurdan e. Bo vê pîrsê cara pêşî du mîqale mîn çapkirîne. Ango bi çî îdeolojiyê pêşîngî tê kirin, di tevgera Kurda ya îroyî da. Em çî dîxwazî, kapitalîzmê dîxwazî, sosyalîzmê dîxwazî, tiştêki sîsiyan dîxwazî...

Folklor

Gelî hevala, ez gelekî hêvidar im weki em di nava gîrdava problemên mayî da ji bir nekî ku, folklor xîzneyeke gelekî mezî e. Bona sîfetê me yê mîlletiyê, bona tarîxa me, bona xeysiyeta me, bona zîmanê me, bona hemû tiştî... Lema ji folklor di nav xebata me da çî yekî gelekî mezî digre û ji vir şûnda ji emê gelekî gudari bîdîne ser.

Teknikê, TV û radyoyê nuha folklor (zargotî) li quncîkekî asê kiriye. Gîşk wînda bûne, wînda dibî. Ew hoy (şert) nemane ku em mîna berê, li odan, li cîmaetan berevbî û bîbîzî çîka merwên zana çî dibêjin. Ew ji me ra mîna zanîngehekî hesab dibû. Ew mecalên ku zargotî xwedî dikî iro êdî nemane. Ew merwên zane, ew jî êdî wînda dibî.

Lema bi texmîna mîn, wê di çî da be, em rast e ne li Kurdîstanê ne, lê ji destê me ki çî qas tê, —ne şert e em xwe bi xwe pîrtûkekî derxî— çî ku em zanîbî ji mîrîne xelazkî û teslîmî wan merwan bikin yê ku wan nîmûnan çap dikî, dihêlin bona civata me ya paşwextiyê.

Zîmanzanî

Zîmanzanî pîrseke gelekî gîring e. Li vêderê ez nikarîm dirêj qise bikî hevalno. Pîrseke sereke pîrsa rastnivîsandîne ye. Bi herfên latîni yek "î" dinivîse, yê din nanivîse. Xeberên bargîranî, divê yan tevayî bîvîsandî, yan jî çîhê bîvîsandî. Ev du nîmûne ne. Ez bi xwe ne zîmanzan im, naxwazî grînikê gelekî mezî hîldîme ser xwe. Lê problemên zîmanzanîyê yê gelekî mezî li pêşîya me sekinîne.

Van axîriya me du kitêbne baş çapkirîne. Du xebatên zîmanzanê me Maksîmê Xudo ne. Ji vana yek "FERHENGÂ KURDÎ YA FRASOLOGÎ" ye, ya din "BINGEHA FRASOLOGÎYA KURDÎ" ye. Bi awakî îlmî hatîne şîrokîrîn.

Gelî hevalan ev pîrs ne tenê pîrsa zîmanzanîyê ye, lê her wîsa pîrseke siyasî ye jî. Pîrseke me ya rojane ye jî. Ango gotî derheqa zarava da ye. Ez vê gavê qise dikî, ji mîn ra gelekî grîrî e, gelo hemû xwişk û birayên ku guhda

riya min dîkîn sedî sed jî min fam dîkîn yan nakîn.

Pêşiyê ez derheqa kurmanci û sorani da fîkra xwe bibêjim. Ev problema li pêşaya me sekîniye. Ez bi xwe di rewşa iro da li ser wê fikrê me, ku iro jî sibê jî û pêşerojê jî, wê du çiqalên (şax) zimanê Kurdi yê literatûrê hebîn.

Bila Kurmanci be û Sorani be. Ev ne trajedî ye, ne jî bedbextî ye jî bo me. Gelek mîletên dinê hene weki mîlet yek e, zîman yek e, lê du şaxên wê ên literatûrê hene. Şaş e eger yek bêje bila sorani nebe Kurmanci be, yan jî Kurmanci nebe Sorani be. Ez ne wek şîret vi tiştî dibêjim. Eva hebûna me, dewlemendiya me dîde xuyan.

Hin gotin, peyv di zaraveki da hene di ê din da tunene. Çêtr e ku zaravên Kurdi van gotinan jî hevdu bîstinin, delêva ku jî zîmanên cîran ango jî Erebi û Turki peyvîyan tevi zîmanê me bîkîn.

Di vi wari da gelekî pêwîst e ku şair, nivîskar û zîmanzanên me guhdarîke mezin bîdî ser vê yekê. Dîwê em ne tenê li firqin û cudahiyan zaravan bigerin, pêwîst e em, tiştên wek hev, tiştên ku me dîgihînine hev binin pêş. Gelek şair û nivîskarên me yê xwedan merîfet di nava efrandinên xwe da guhdarîke baş didin ser têkilbûna zaravan.

Em gereke bi fehmîdarî vê tendensê, vê prensîbê pêşda bîbîn û çîqas karîbîn zîmanê xwe nêzîkî hev bîkîn. Mîletê Ereban di vê pîrsê da nîmûneke gelekî berbiçav nişandîdî. Gelek zaravên wan hene wexta qîsekîrîne ge-

lek caran çetin jî hevdu fehm dîkîn, yan jî fehm nakîn. Lê di zîmanê Erebi da, hema bêje Erebi gîş jî hevdu fehm dîkîn. Ev pîrsa li pêşiya me jî sekîniye. Dîwê em li ser vê pîrsê jî bîsekînin.

Edebiyat

Bona min û bi texmîna min bona we jî, bona herkesekî ku di heyra diroka cîmaeta xwe da ye, problemên wê da ye, lêkolîn, analiz û çapkirîna literatûra me ya kevî û nû hesab dibê wek problemeke lap mezin. Di vi wari da gelek tişt hatîne kirîn, lê gelek hostatî û hûnermendîyan ku di nav efrandinên nivîskarên me yê mezin da hene, heta nuha me hela hê nişani ne xwe daye, ne jî nişani gelên dinyayê daye. Gelek kes nîzanîna ku nivîsên Kurdan ên pêşîn di sedsala 7'an da hela hê hebûye. Em bi xwe hina sedî sed Ehmedê Xanî e xwe pak nas nakîn.

Em çîqas Ehmedê Xanî nas dîkîn û ewqas jî mezinaya wî dibînin. Mezinaya wî du caran jî hela hê jî aliyê me va nayê zanîn. Bi rastî meriv zendegirtî dimîne ser aqîl û frasetê vi merivî di qurna 16 da, di qurna 17 da.

Têbînî:

Prof. Ş. Xudo di roja 13'ê meha 11'a li Stockholmê konferans da. Babeta konferansê li ser xebatên Kurdzaniyê li Akademiya Ermenistanê bû. Ev nivîsa jorîn nêzîkî temamiya axaftina wî ye. ○

Konser

Ji bo kovara MEDYA GÜNEŞİ

Komita piştgiriya kovara Medya Güneşi di 13'ê meha 11'a da li Stockholmê jî bo piştgiri û alîkariya Medya Güneşi konserek amade kir. Di şevê da gelek kes û rêxistinên pêşverû, welatparêz û demokratîk bi beşdarbûn û şandîna mesajan, piştgiriya xwe nişandan.

Roja Nû jî Komita Piştgiriya Medya Güneşi ra ev mesaja jêrîn şand.

Ji Komita Piştgiriya Kovara Medya Güneşi ra

Em di xebata jiyandîna kovara Medya Güneşi da piştgiriya we dîkîn û êrişkari, zordestiya hêzên kolonyalist li ser kovarê rûreş dîkîn, jî Medya Güneşi ra jiyaneke dirêj daxwaz dîkîn.

- Pêşeroj ya gelê me ye!
- Bîmre zordestiya faşîst û kolonyalist!

Didemek ji konserê: Şivan PERWER

ROJA NÛ

Wek tê zanin, pîrsa perwerdekirina zarokan pîrseke grîng e û gelek wezîfeyên çetin dîde ser milê dê û bavên. Ji ber vê yekê me, çend babetên perwerdegariyê hilbijart û em hewl dîdî ku van babetên han ji devê çend perwerdegarên pîspor û bî navdar bigihênin xwendevanên xwe.

Dî vê hejmarê da, me, ji pirtûka "Perwerdegariya Zarokan" (Nîwîskar: Anton MAKARENKO, ku dî dema iroyin da li seranserê dinê, dî warê perwerdegari û kultur da kesê herî bijare ye) babeta "Otorîteya dê û bav" hilbijart û wergerande Kurdî. Ev nîwîskara wê dî hejmara dahatû da ji dom bike.

Ji ber ku tûş û armanca nîwîskar berî hertîştî civata Sovyet e, ew şîret û pêşniyarên xwe li malbatên Sovyetî dîke. Lê bêşik rastiyên zanîstî û gelemperî li herderê dînyayê rast in.

Em hêvîdar in ku dê û bavên Kurd jî jê berjewendiyê (feyde) bigrînin.

Redaksiyona ROJA NÛ

Lî ser otorîteya dê û bavên

Werger: DILSOZ

OTORÎTEYA ZORDEST: Ne ya herî bî xîsar be jî, ya herî bî saw e. Dî rewşek weha da bav, dîkevî sergêjayiyê. Eger bav, tîm lî malê bî hêrs be, lî hember sûceki biçûk bare bar bike, heq yan neheq bî qewîmandîna bûyereki dest bî lêdanê bike, her xeletiyên zarok ceza bike, wê demê navê vê otorîteyê dibe Otorîteya Zordest. Ev hewa sar û bî saw, ku jî alî bav va tê peydakirin, hemû malbatê, zarokan, dê dî nava tîrsehêziyê da dihêle. Ji ber ku him lî ser zarokan tîrseki peyda dîke him jî dê dîke şûna xîzmetkaran, bî xîsar e. Xîsara otorîteyeki weha lî ber çav e û pêwîst nake ku mirov bibe. Tu tesîreki xwe yê perwerdekirinê tune, serda jî zarokan jî dê û bav dîr dîke. Rê dîde derewkariyê. Dî eynî wextê da meyla zarokan diçe ser zalîmîyê. Bî vê awayê zarokên ku şaşmayî tîn hiştî, dîbî kesên bê qereker, sist, qels-irade û bê rûmet. Zarok bî rîya despotiyê (zordestiyê) heyfa dewra zarokatiya xwe, ya ku dî bî tade û zulmê da derbas bûye, dîstînin. Ev otorîteya herî bê însaf, tenê jî alî kesên cahîl (bê kultur) va tê qebûlkirin û bî kar anîn, baş e ku dî dewra niha da mirov zêde lê rast nayê.

OTORÎTEYA BÎ MESAFE: Gelek dê û bav dî wê baweriyê da ne ku, dîvê zarok hurmetkar bî, bî wan (zarokan) ra carna bête xeberdan, dî navbera dê - bav û zarokan da mesafek hebe, bî femandari bête xeberdan. Otorîteyek weha jî alî him malbatên ronakbîrên sere (bî emîr) va tê qebûlkirin. Dî malbatên weha da bav, pîraniya wextê xwe lî oda xebatê der-

bas dîke. Pêra jî, wek sermîyanê (serokê) malê hereket dîke. Tenê bî serê xwe nan dîxwe. Guh dîde karên xwe yê şexsî. Daxwaziyên derheqa malbatê da, bî rîya dê dîde xuyakirin. Dayikên weha jî hene. Eleqe, raman û jîyaneki wan e xweser heye. Dapîr yan jî xîzmetkar lî zarokan dîmîhîrî. Feyda otorîteyeki weha qet tune û malbateki weha, nîkare bibe malbateki Sovyetî.

OTORÎTEYA KU XWE DISPÊRE HÎSÎ-YETÊ (Gurûrê): Mîrov dîkare wek cûreyek Otorîteya Bî Mesafe bî nav bike. Her hemwelatîyeki Sowyet, xwedî him bawerîyan e. Lê hînek jê xwe pîr mezî û grîng dîbînin. Hîsiyetên xwe, nişani zarokên xwe jî dîdî. Lî malê qureti dîkî, lî cîhê kar jî kiryarên xwe zêdetîr fîyaqe dîkî, bî heyînen xwe dîpesînin. Xwe bî ser herkesî ra dîbînin. Pîrî caran zarok jî dî bî bandora bavê da dîmînin û dîkevî atmosferaya pesîndana xwe. Lî ba hevalên xwe bê pesîndan nîkîrî xwe ragîrî. Dî her fersendî da: " bavê mîn mîroveki weha grîng e, bavê mîn nîwîskar e, bavê mîn serbaz e, bavê mîn ev e û ev e" dîbêjn. Dî vê atmosferaya rûşîştî da haya bavê jî rewşa zarokan —ku dî bî tesîra wî da ne tune û tîdîrnaxe ku zarokan çawa perwerde kirîye. Ev otorîteya nebaş, jî alî dê va jî tê pejrîrandî (qebûlkîrî). Bî libaseki bal-kêş, pêwendiyên grîng, rêwîtiyên xwe yê modayê dîpesînin. Û bî vê hawê dîgîhî bawerîki wîsa ku, xwe û zarokên xwe jî yê dî (jî xelkê) cûdatîr û bî îmtîyaztîr dîbînin.

OTORİTEYA PIRBÊJÎ: Dî rewşek weha da dê û bav çiqas bî zarokan mujûl bîbîn, jî bo perwerdegariya wan xwe bîwestinî û cehd bîkîn, jî, jî brokratiyê xilas nabîn. Ew, bî piroziya gotinên xwe bawerî û dîxwazî ku, dî guhdarîkirinê da zarok jî wan bitîrsîn. Bî tewreki rûsar daxwaziyên xwe dîdî xuyakîrîn. Ew, daxwaziyên xwe wek qanûn dîbinî û wîsa pê bawerî. Zarok dîkarî bîfîkirî ku, bav jî dîkare xeletî bîke û bê bîryar bîmine. Fîkreki weha jî bo dê û bavan tîrsehêzî û felaketa herî mezin e. Baveki weha, dema ku bîbêje: " Sîbê wê baran bîbare, kes dernayê derva", hewa xweş be jî ger tune. Lewra filmeki lî xweşa bav çûye. Eger filmeki baş hebe jî, sinema jî zarokan ra hatiye qedexekîrîn. Zarok jî alî bav hatiye cezakîrîn. Dema ku pîştî bav dîkeve zarokan, bî ne gunehbarîya zarok bawer e. Lê tu tîştêk nîkare wî jî bîryara wî poşman bîke. " Wê bî gotîna min be!" Her tewrên zarok, lî hember sistemê wek serhîldan tê qebûlkîrîn. Jî ber vê yekê jî bav, qaideyên nû sere-rast dîke. Jiyana zarok, şîklê mezmûna wî jî çavê bavek weha direve. Dî jiyana malbatê da jî xeynî otorîteyek brokrati tu tîştêk bala wî nakşîne.

BI RÎYA PERWERDEKIRINÊ OTORİTE: Dî rewşek weha da dê û bav, bî xeberdanên dîr û dîrêj, dagirtî û bî izahat jiyânê lî zarokan dîkî jehri. Tîştên ku wê bî çend gotînan û bî dîlxweşkirinê bîbêjî, dê yan jî bav, zarok lî pêşberî xwe dîdî rûniştandin û bî xeberdanên xwe yê dîr û dîrêj wana acîz dîkî, xewa wan tinî. Van kesana wîsa dîzanî ku, xeberdanên wan ên "payebilînd" bî naveroka xwe pedagojîk e. Dî malbateki weha da endamên malbatê, rûtirş û bêkêf in. Bî qasî ku dê û bav dîxwazî xwe zana bîdî nişandan ewqas jî zarokên xwe dîr dîkevî. Yê hember xwe nakî şûna mîrovên mezin, jiyana wan ên xwe-ser û bî rûmet jî bir dîkî. Zarok jî mezmînan bêtîr bî heyecan û daxwaz in. Dîr-dîrêj û fîreh nafîkîrî û lî gor wî jî hereket nakî. Dî nava zeman da exlaqê fîkirandinê dîstînnî. Lê xeberdanên dê û bav ên bêdawî, yê acîzkîrînê hema hema tu bandorek lî ser zarokan çênake û dî huşê wan da bî cî nake. Ev metoda dê û bav ya ku xwe dispêre mantiqeki huşk, lî ser zarokan otorîte peyda nake.

OTORİTEYA KU XWE DISPÊRE HEZKIRINÊ: Dî civata me da otorîteya xelet ya ku

zêdetîrî tê bîkaranî ev e. Gelek dê û bav bî vê otorîteyê bawerî anîne. Jî bo ku zarok jî gotîna dê û bav dernên, jî wan hezbîkî, hezkîrîna wan heq bîkî dîvê hezkîrîna bavê bête nişandan. Zarok jî gotînen evîni, maçkîrî, şefqet, nêzîkbûnê bêpar nayê hiştî. Eger zarok jî gotîna dê û bav derê hema wê gavê weha tê gotî: "Qey tu jî dê û bavê xwe hez-naki?" Dê û bav lî nava çavên zarokan dîmîhîrî. Daxwazîya hezkîrî û şefqetê jî wan (zarokan) dîkî. Pîrî caran dê, lî ba merîvên xwe: "Jî min û bavê xwe gelek hezdîke. Wîsa zarokeki şîrî e ku..."

Temamiya malbatê nîkarî xwe jî dîltenîkiyê (hîsiyetê) xilas bîkî. Nakevî bî bandora bûyerên der û dora xwe. Jî alî perwerdegariyê va hin tîştên gîrîng jî çav direve. Dîvê zarok, jî bo xatîrê hezkîrîna dê û bav çî jî destê wan bê bîkî. Ev tewrê han dîkare bîbe sedemê gelek tîştên nebaş. Egoistîyeke malbatî peyda dîbe. Hezkîrîneke weha jî qeweta zarokan der e. Dî nava demeki kurt da têdîgîhîjî ku wê bîkîrî-bî dê û bav bîxapînnî. Jî bo vîya jî eleqeyek bîçûk têr dîke. Têderdîxî ku dê û bav tenê bî rûtirşkîrînê wan dîtîrsînnî.

Zarok dî bîçûkîyîya xwe da têdîgîhîje ku mîrov çawa nîyetên baş îstîsmar dîke. Jî ber ku wê nîkarîbe bî qasî endamên malbatê û nêzi xwe jî xelkê hezbîke, bî hesabek marekîrî û xwînsarî, bê hezkîrî bî wan kesan ra dîkeve listîkê. Lê carna jî, hezkîrîna dê û bav dî dîlê zarokan da bî cî dîbe, lê îca ew jî xelkê dîr dîkevî, jî hîsên hevîlî û dostanîyê bêpar dîmînnî.

Otorîteyê weha gelek bî xeter e. Bî vî awayî kesên derewkar, egoîst, durû tî gîhandî. Û pîrî caran xîsara egoistîyeke weha, dîgîhîje dê û bavan.

OTORİTEYA DILGERMÎ: Otorîteya herî kêmaqlî ye. Dî vê rewşê da jî, sernermîya zarokan grêdayî hezkîrîna ku tê nişandan e. Lê ev hezkîrîna han jî ramûsanî, jî xweşekî —ku şûna şefqetê dîgîre—, jî başîya dê û bav û jî dîlpakîya wan dertê holê. Jî bo zarok, dê û bav wek melek tê xuyanê. Jî bo her tîştî mûsade dîkî. Jî bo dîlxweşkîrîna zarokan, çî jî destê wan tê dîkî. Çîklos (tîmeh) nînnî. Bî gotîna kurt, wek pîrlante ne. Jî hemû cûre nakokî û belayan dîrevî. Bî her awayî lî rehetîyêke bê qîre-qîr dîgerî. Jî her cûre fedakârî ra hazîr in. Tîştê gîrîng ew e ku, her tîşt baş bîmeşe. Dî malbateki weha da zarok, hewl dîdî

ku rêvebiriya dê û bavên bîkîn. Eger dê û bav li dij derneyên, ji hûn daxwaziyên bêwext, kapris û her cûre daxwaziyan ra rê tê vekirin. Carna dê yan ji bav, bî awaki qels be ji li dij dertên. Lê mixabîm êdi her tişt cihê xwe girtiye. Perwerdegariyeke xirab rûyê xwe nişan daye.

OTORÎTEYA BI DOSTANÎ: Piri caran dê û bav, berya welidandina zarok, di navbera xwe da dîgihên peymaneki. Biryar didin ku bî zarokên xwe ra dostaniyê bajon. Bê guman ev biryara han, biryareki gelek positiv e. Bav bî kur ra, dê ji bî zarokên keç ra dîkarin bîbin heval. Û divê pêwendiyêke weha bête danin. Lê berpîrsiyariya rêvebirina malbatê di stuyê dê û bav da ye. Eger di vê pêwendiya hevaltî da bêhediyek çêbibe perwerdegari dîsekine, yan ji rengêki ters nişan dide. Wê demê zarok, dê û bavên "perwerde dîkin". Malbatên weha, di nav ronakbiran da tînin ditin. Di malbatên weha da zarok, dê û bavên bî navên wan dinasin, wek Petka yan ji Marussiyê û hwd. Bî wan tînanan dîkin. Bî çorsî xebirdanên wan dibî-

rîn. Di her fersendi da dîxwazî dîrs bîdînan wan (dê û bavên). Bî navê guhdarîkirina dê û bavên, tiştêk li holê namîne. Lewra dostaniya rasti, hezkîrîna dualî pêwîst dîke.

OTORÎTEYA DEJENEREKIR: Qereker xeradîke û otorîteya herî ne baş e. Ji bo ku zarok bî gotîna dê û bavên bîkîn, tîne perûkîrîna û bî destê wan ra tê berdînan (tavîz tê dayîn). Dê û bav bî tewreki rehet: "Eger tu hurmetkar bî ezê ji te ra canîyek bîstînim, eger tu hurmetkar bî emê herî sîrkê" dîbêjin.

Di malbatê da ji bo cesaretê, dayîna hûn perûyan normal e. Mîrov dîkare wek hûn tavîzan ji bî nav bîke. Mîrov, ji bo ku zarok bî gotîna dê û bav bîkîn û ji wan ra baş bînin, bî destê zarokan ra bernade ango tavîz nade û divê bî tu awayî ji mîrov nede. Ji bo gîhandîna encama mijûliyêk, mîrov dîkare hûn xebatên pozîtîv perû bîke. Lê divê tiştên wîsa bînin ku pêşda bî tu awayî neyên ducarkîrîna (tekrarkîrîna) û xebata zarokan yan ji mijûliyêk dînin, bî hûn wadên mezîna nekevîna rê.

(Dumahîk heyê)

H. CINDI

C. CELIL

Du dersdar û birewerên çand û edebiyata Kurdi, Prof. Heciyê CINDI û Casimê CELIL isal bûn 80 salî

Du mamoste û zehmetkêşên çand û edebiyata Kurdi, Casimê Celil û prof. Heciyê Cindi isal bûn 80 salî. Em bî navê Roja Nû û xwendevanên R.N. 80 saliya herdu mamosteyên ezîz û payebilînd pîroz dîkin. Ji wan ra xweşî û sîheteke baş daxwaz dîkin û em dîbêjin:

Xebat û xîzmeta ku we heta nuha ji gelê xwe ra kîriye û hûn dîkin, geleki granbuha

ne, û bî gotînan nayên pîvandîna. Gelê Kurd her dem bî ewladên xwe yê bî xîret û emekdar serbîlînd e. Her Kurdeki welathîz, ku bî xebat û xîzmetên we ra dîbe nas, serbîlînd û dîlxweş dîbe.

Ji Kurdistanê û ji derveyî welat, hezar û hezar carî slav û evînen me ji we dersdarên me yê mezîna ra hene. 80 Saliya we pîroz be!

Redaksiyona ROJA NÛ

çend çarin

BARAN

Lı wir e, lı welat, hêvi, azadi û evin
Lı bılqokên avê, lı dor çemê zivin
Jiyan hat û çû, mina bayek bû
Mina kılamek lı darıstana rengin

* * *

Mırın bıla bê, lı ser seran ser çavane
Mın para xwe da û girt ji jiyane
Ne zêr û ziv, ne tac û text, nav-nişan
Hêfa mın bı wan rengan tê, bı wan dengane

* * *

Delalê, rûyê te mina ezmanê şin e
Ba bı pelgan dılize, av dilorine
Rêvingi bı hespên sor ajotın çûn
Lı çiyayên Şerafettin, dem havin e

* * *

Dema roj hiltê, roj diçe avan
Dimeşın, deng dıdın çivik, pez û şıvan
Jiyan tewneke rengin e, kılameke dirêj
Dirêsın, dibêjın av û dar, roj û insan

* * *

Ne bes ^e a ax û dargul, jê ra gulzan divê
Şiêrê xas ra dıdar û hozan divê
Dı zikê her sedefkisiki da mırçan çê nabe
Jı kar ra hoste, jı hoste ra zeman divê

* * *

Rojên reş bı kar û xebatê şin ke
Qehwa tal bı sohbetê şirin ke
Gewherê heri mezın lı dinê naveki baş e
Dora te hat û çû, camêro, hespa xwe zin ke!

JI DÎROKA KURDISTANÊ

Jî Gernama
EWLIYA ÇELEBÎ

JI DİYARBEKIRÊ HETA BİTLİSÊ

Werger: DILSOZ

Ewîl Diyarbekîr, em jî pîra ser Çemê Şat bî kelekan derbas bûn.

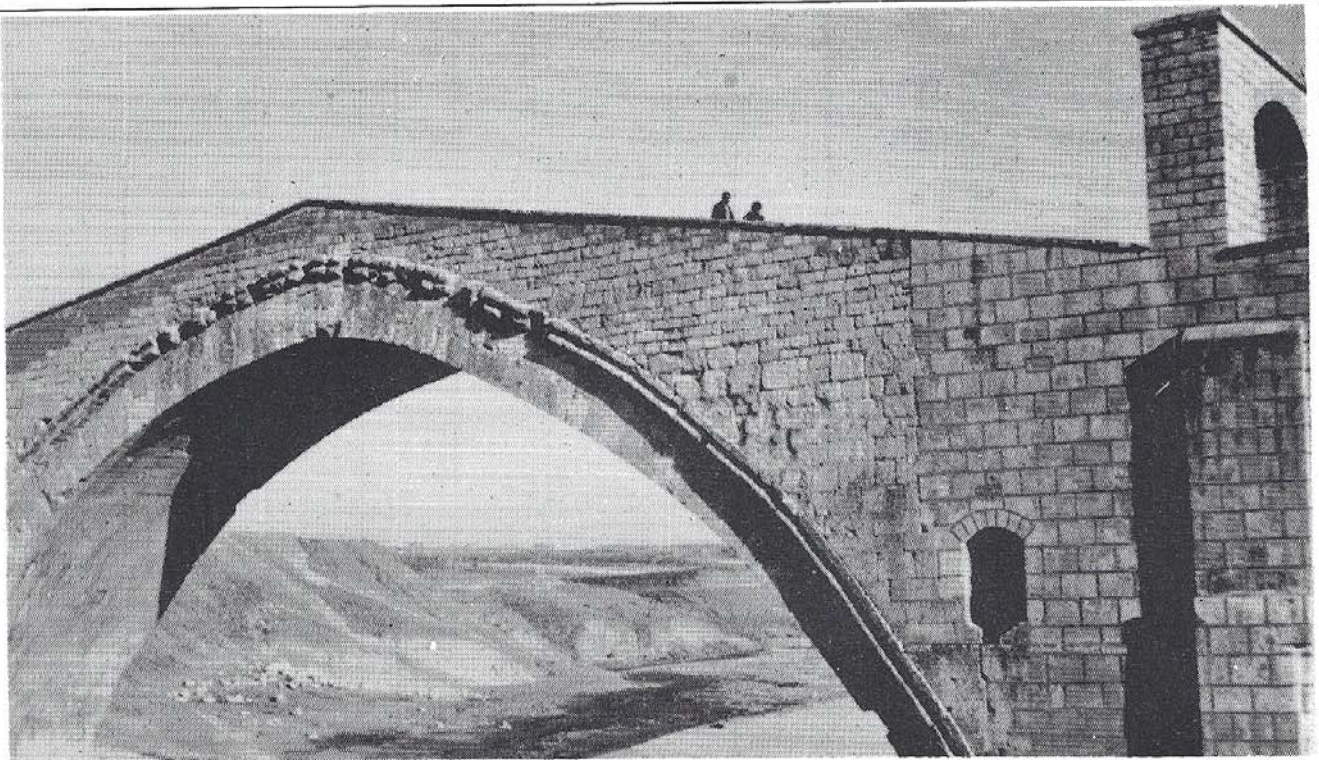
Kelek, dî bin van pîran da têne sazîrîn, wezîfa keştiyan (gemiyan) dîbinin û jî meşkan çêdîbin ku ser wan bî textan tê girtin; hesp, xalî û xalîçe hetta mîrov tevi hezar kiloyan barê xwe yê giran lî wan sîwar dîbin, pala xwe didîm caxê çarîkenarê wan, listîka tawla û satrançan dîleyîzîm, der û dor temaşe dîkîm û carna jî lî texma gundên şên dîsekînin û xwarîn û vexwarînen metbaxên wan gundan dîxwun. Bî vi awayî heta ku mîrov dîgihîje Bexda û Basrayê bî xêr û xwêşî dîçe.

Wîsa keştiyên nedîtî ne ku, keştivanên wan yên hosta û taybetî ne. Lî Diyarbekîr dî bin vi pîrê da gelek kelek hazîr dîsekînin.

Em jî vê pîra biçûk derbas bûn, dî navbera bakûr û rojhîlat da bî qasî saetek meşîyan û lî texma gundê Sadi sekînin. Ev berîya bî gul û

çiçek, ev gundê bî bax û baxçe û şên, yê fileha ye. Lê dîzên wî pîr in. Wê şevê barê konek hate dîzîn lê şîkîr jî Xwedê ra me jî wan stend. Û me du dîz kuştîm.

... Em jî Kela Mayafarqînê (Farqîn, Sîlîva) berbî bakûr çûn, jî pîra Batmanê, ku mîrov jî seyra wî têr nedîbû, derbas bûn û sekînin. Gava mîrov jî vi pîrê derbas dîbe av wîsa bî zerp û gurr dîherîke ku, guhê insan kerr dîbe. Lewra lî vê derê av bî ser latên yekpare û bêsitûn (bîlînd) derbas dîbe. Jî ber ku ev pîra han rîya Diyarbekîr, Mayafarqîn, Hazo, Bitlîs, Wan û gelek cihên dîn bû, mîrovek jî nîfşa Abbasi jî malê xwe yê helal sê hezar kis (pere yan jî zêr) serf dîke, gelek mîmar û karkeran dîcîvîne û pîrek wîsa mezîn û giranbuha dîde avakîrîn, ku bî stîla lêkîrîna xwe, çêkîrîn û rewşa xwe, bejn û bala xwe û bî qewîbûna xwe jî hemû pîrên Enedolîyê payebîlîndîr e. Alikî cem zî-

nar, aliki ji qûm e.

Hostayê pirê: "Lı ser vê çemê han, ji xeyni çêkırna pıreki tu ilacek nine" dibêje û li herdu rexê pirê, li ser bingehêk qewi wisa esas û qolonên fireh davêje ku dibe nîmûneyek ji Takî-Kesra û ji gelek dûri va dibe rêberek xuyakiri. Jı seriki pirê heta serê dın tam 73 gav e. Wek tê zanin li diyarê Hersekê pıra Mostar ji çaviyek e, lê mimari û zerafeta vi pıra han di tu pırek bı nav û deng da tune ye. Herweha Xwedê dızane ku ez di vê gera han da emrê xwe yê gıranbuha dıqedinim, min pırek weha xweşik û bı hebat neditiye.

Kesên ku ilmê astronomi, fizikê dıxwinın û bı qewımandınên nekıfşkiri bawerın nıkarın ji vê pirê derbas bıbın. Dı dawiyê da wê ji meşkan kelek û botan çêkin û bı wi hawê derbas bıbın. Lewra mırov çıqas berbı zirveya pirê hıldıkşe ewqas pır, ji aliyê hostayê pirê hatiye zıravkırın ku mırov cesaret nake li jêr bınhêre. Lê jêra wi gelek fireh e. Lı herdu aliyê pirê wek derê kelehan du derê hesını heye. Dema ku mırov ji deriyan dıkeve hundır li milên çep û rastê dı nav esasê pirê û binê pirê da gelek xan (ode) hene ku, kesên ku ji der û dor tên li van odeyan dıbın mêvan û bêhna xwe dıdın. Dı bın kembera pirê da ji çend ode hene. Dı balkonên şıvakên hesını da mêvan radıwestın û hnek jê bı kesên ku dı şıvakên hember da rûniştine dıkevın laqırđıyan, hın jê ji bı tor û şewkan masiyan dıgrın. Dı çep û rastê vê pirê da hêj gelek odeyên bı şıvak hene. Hostayê delal hemû hunermendiya xwe bı kar aniye.

Hemû qolonên ku li rast û çepê pirê ne ji polaya Naxşivani ne. Lê hostayê hesınger hemû hunermendi û qeweta xwe bı kar aniye û bı hostati qolonên hesını lêkırıye, hostatiya destên xwe di vê eserê da daye nişandan.

Lı odeya vê pıra bêhempa ya ku li ali Hazo da, peyayên Begê Hazo dıminın û ji rêwiyan aliyê xwe (rêwiyan ku ji ali wan va dıçın-tên) bac dıstinın. Lı ali Mayafarqinê ji, peyayên Begê Mayafarqin bac dıstinın.

.....Em ji vê derê derbas bın û gıhan Kela Hazoyê.

Şıkır ji Xwedê ra ku me û Melek Ahmet Paşa hevdu dit û pışti destramusanê Waliyê Diyarbekır Mustafa Paşayê Fırari, nameyên xwe teslim kır û wek ku dı namê da nıvisandi bû me emanetan teslim kır. Gelek şa bû û hema wê gavê sıh û heft (37) kis li peya û eskerên xwe belavkır.

Lı wan cihên asê, nışkava eskerên Evdal Xan xuyabın. Evdal Xan ji hespê xwe peya bû û berbı Paşa hat, gıhişt pêşberi wi. Paşa ji ji hespê xwe yê bezayi peya bû û herduyan hevdu hemêz kır, çün rüyên hev û pışti xweşbêşiyek dırej, Evdal Xan got:

– Sultanê mın, li hespê xwe sıwar bıbe û li pêş taştêke me bıxwe, got.

Pıstre Paşa, li hespê xwe sıwar bû û tevi alaya eskerên xwe bı rê ket. Wê gavê me dit, ku dı newaleki şın da konên dirim yên Ecemi, Tırkmeni û Kurditi û dıgel wan ji konên Osmanî yên mezın hatine vegırtın, ku wê derê rengin û geş kırıbı.

Dema ku Paşa gîha wê cihê xweş û konê xwe vegirt, yek bi yek bi lengeri, kase û tebeqên Çini û firaqên ziv û zêr ziyafetek hatiye raxistin. Ev xwarina bi bin û xweş ji ali tu sultaneki va, hetta ji ali Cemşid, Îskender û Keykavus va ji nehatiye raxistin. Ji Xwedê va eyan e ku, ew xwarina ku hatibû raxistin têri sê hezar eskerên Melek Ahmet Paşa, sê hezar eskerên Evdal Xan, bajarvaniyên ku hatibûn xêrhatinê, Kurdên der û dor kir û bi hezaran tebeqên xwarinê yê cûrbecûr ji hatin rêtin. Piştî xwarinê Evdal Xan, dozde kurên wi û heftê û heft serokeşirên girêdayi wi, li ber Paşa xwar bûn û wi rêwi kirin.

Evdal Xan got:

— Maqûlê min, ev heft kon û çadırên ku hûn lê rûniştin, xêrhatina we ye; pênci sihanên zivin, sed tebeqên Çini, xali û xaliçe, çêni û çaydankên ku hatine pêşberî we hemû yên Sultanê min in, qebûl bikim. Ji xeynî vana çar xortên Çerkez, çar Abaza û çar Gurci ji koleyê sultanê min in, got û destê Paşa ramûsa.

Paşa ji, ji ber kembera xwe xencerek ji xenceren Sultan Mûrat Xan derxist û bi destê xwe li piştê Evdal Xan girêda, piştê kurkek da Xan û sê kurk ji da kurên wi; sed û heftê xeftanên kemberzêr bi mirovên dora Evdal Xan da li xwe kirin, paşê li hespê xwe sîwar bû û bi bando, bi ser gaz û newalan da gihîşt bajarê ezim - Bitlisê û li baxê Evdal Xan deh roj bû mêvan.

(Dî vê mêvandariyê da dema ku Melek Ahmet Paşa gotinên bi şîret ji Evdal Xan ra dibêje, Evdal Xan difikire ku wê M.A.Paşaya mana lê bigere, xwe amade dike. Piştî ku Paşa berbî Wanê dikeve rê Evdal Xan, ji Ewliya Çelebi dixwaze ku çend roj li balê bîmine. Dî vê navberê da tiştên dilê xwe ji Ewliya Çelebi ra dirêje:) (*)

— Ewliyayê min, tu ji dibîni ku Paşayê we kina xwe yê bi qasî barê deveyan li hember me da xuyakirin û li Rehwayê (Deşta Rehwayê di navbera Mûşê û Bitlisê da ye) di konê xwe da tenê rûyê xwe nişani me da û di şîretên xwe da, meselên 20 - 30 salî li rûyê me xist. Divê mirov, xwe ji vi Paşayê we biparêze.

Min di ber dilê wi da:

— Xanê min, bi Xwedê Paşa ji te xweş e. Ji ber ku ji te pir hez dike hin şîret û weki din li te kirîye. Nebe ku tu xwe ji gotinên wi bixe-

ydini. Vê derê Kurdistan e. Gelê we qewmekî Rojegiyan û bi rîk e. Alikî me qewmê Wanê ye. Ji bo ku hin xerab nekevî navbera we û li dîji aşîtiyê tişt çênebin, Paşayê birayê we, ji hezkirina xwe ji Xanê min ra hin gotinên şîretê gotiye. Xanê min, gerek hûn ji wan gotinan kêfxweş bibin. Nexwe Paşa, ji kin, qureti û dijminatîyê dûr e; serwerek comerd û jir e, û herweha min gelek pesnê Paşa da.

Evdal Xan ji van gotinan gelek xeyidî û bêdeng ma.

Bi kurtî min, bi E.Xan û gelekê din ra sê roj suhbet kir. Eger ez, behsa kêf, temaşe û xweşîya ku me her roj didit bikim û bînvîsîm topek kaxez têr nake. Roja çaran Xanê bi şan û şeref, qedrê mezinahiya vi feqîrê hanê girt: Ewîl kurkeki ku bi ebyayê şin pêçayî paşê ji, serapê qatek cîl, kîseke guruş, du hespê bezayî, zîneki bi qedîfe û simkîrî, rext û şûreki dudev, hespeke kehêl tevi canîya wê û hespeke din wek diyari da min. Û xulameke Gurci tevi çek û libas, silah û hespek hibe kir. Çarde kurên E.Xan yên şêxzade, merivên Xan wek Çaker Axa, Heyder Axa, Erebb Xelîl Axa... bi kurtî hemû eşraf û serokeşîran şûr, xencer, tîving, zirx, mertal, piştband, serband û gelek tiştên din diyari kirin, ku min bi vi awayî sê selîk cîl û heft hespên kehêl bi dest xist. Sultana keça Zal Paşa ku ehlê E.Xan bû (wîsa xuyaye ku Sultan, jîna E.Xan bi xwe ye), di nava boxçeki simkîrî da qatek cîlên paqîj û 300 quruş şand. Bi kurtî min, ji her tiştî nisîbê xwe girt, li ba E.Xan ji felekê çend rojan çirpand, bi serokeşîran ra suhbetan kir, kêfên Huseyin Baykara kir û ji hemû dost û Xanê bi şan û şeref xatîra xwest, nameyan wergirt û berbî Wanê bi rê ketim. (1065, Şaban gurre — 1655, Heziran)

(Gername, cild IV, rû: 71 - 128)

() Dî vê beşa Gernama Ewliya Çelebi da, xuyaye ku hin beşên din ji hene. Lê sererastkirî nîvîsîn E.Çelebi (M.N.Özön), di ser hin beşan da qebaz daye û van beşan di nav parantêzê da bi kurtî daye xuyan.*

KOLONYALIST BARBARIYÊN HEV DINIXÊMIN

Wek tê zanin û hemû dinya ji pê hûsiya, piştî agirbîrîna navbera Iraq û Îranê rejîma faşîst a Iraqê, bî hemû qewet û hêzên xwe êrişeke giran anî ser gelê Kurd û bî armanca kokbîrkîrîna wan bî tonan gazên jehrê, napalm û çekên kimyayî bî kar anî. Bî vê êrişê, bî hezaran gund hatin kambaxkîrîn, bî hezaran jin, zarok û mêr hatin kuştin û seqetkîrîn. Cihên ku bî gazên jehrê, napalm û çekên kimyayî hatin şewitandin, tovê jiyanê lê hate birin.

Jî ber vê êrişê nêzi 100 hezar Kurd —zêdetir jî jin, zarok û kal-pîr— derbasi Kurdîstana Bakûr (Kurdîstana Tîrkiyê) û Îranê bûn. Bêşik gelê me bî hemd û raya xwe terka welatê xwe nekîr û jî koçemaliyê ji, qet hez nake. Lê mixabîn, dewr jî wan ra xirab geriyabû, barbariya dijmin û bî taybetî jî çekên kimyayî wana mecbûrê penaberiyê kiribû.

Dewleta kolonyalist a Tîrkiyê, di qebûlkîrîna penaberên Kurd da jî destpêkê dudulî nişan da û jî bo hin hesabên xwe yê bî qîlêr qebûl kir. Em baş pê dîzanîna ku, dewleta dagirker tucar xêra gelê me nexwestîye û herweha qebûlkîrîna penaberan ne bî armanca humanîstî û xêrxwaziyê ye. Çend sedemên qebûlkîrîna ew bûn, ku li Tîrkiyê referandûmek hebû û ev referandûm qedera hukumeta Ozal tayîn dikir. Ango ihtiyaciya wî bî rayên gelê Kurd û Tîrk hebû; itîbara Tîrkiyê li Ewropayê şikandibû û jî ber vê yekê jî, rewşa hukumeta Ozal roj bî roj xirabtir dibû —ku jî berêvki da dixwestin bîkevîna Parlamentoya Ewropayê û hin sazîyên navnetewî—. Sedemek dîn jî, em barîna ku bî bandora Emrika û hin hesabên wî

yên li ser Rojhûlata Navîn bû.. Ango qebûlkîrîna gelê me, jî xapandinê pêştir tiştêk nînbû. Û jî xwe "humanîstî"ya dewleta dagirker pîr domnekîr, jî rojên ewil da rûyê xwe yê nijadperestî û dijminîyê nişan da.

Tîrkiye, Peymanên Navnetewî Dîde Nav Lîngan

Tîrkiye, bî demagojî û derewan barbariya xwe dînxê me. Peymanên navnetewî dîde nav lîngan, Kurdan jî heqê penaberiyê mehrûm dihêle. Ew bî xwe alîkariyê nake û serda jî, pêşîya alîkariya sazîyên navnetewî û gelê me dibîre.

Gelê me yê penaber, li derva di bin baran û serma hîşk da hatîne hesarkîrîn. Dora wan bî tîlan, bî esker û polîs hatiye girtin. Gelek jî wan bê star û betaniye ne. Alîkariya ku jî gelê me yê Kurdîstana Tîrkiyê, jî humanîstên Tîrk û welatên dereke tîn, nagihîje penaberan û serda jî, Wezîrê Daxilî yê Tîrkiyê bî fermanan rîya alîkariyê qut dîke, sazî û kesên ku beşdari kampanyayên alîkariyê dibîna dîde girtin û tîrsandin.

Tîrkiye, Bîkaranîna Çekên Kimyayî, Gazên Jehrê Înkâr Dîke

Bî hezaran jin, zarok û kesên ku birindarê gazên jehrê û çekên kimyayî ne, tu alîkariyek nabin, birînen wan nayê dermankîrîn. Hin

komikên ku ji Ewrûpayê û derên dîm tîm û dî-xwazîm alîkariya birindaran bîkîm, bîkaranîna çekên kimyayî tesbît bîkîm, gelek astengiyên hukumeta rûş a Tîrkiyê lî pêşîya xwe dîbî-nîm û nîkarîm xwe bîgîhîmîm penaberan. Huku-meta nijadperest, lî pêşberî hemû dînyayê bî-karanîna gazên jehrê û çekên kimyayî înkâr dîke, barbarîya Rejîma Saddam dînxême, ve-dîşêre. Herweha tarîx cardîm nişan dîde ku, dagîrkerên Kurdistan lî hember gelê Kurd bî her awayî karbîdestîya hev dîkîm, eybên hev-du vedîşêrîm.

Hîm heyetên bîjîkan (doktoran) hewl dî-dîm ku alîkariya penaberan bîkîm, bîrînên wan derman bîkîm, sazîyên tîbbî jî penaberan ra saz bîkîm. Lê hukumeta karbîdest û rûş rê nade wan. Daxuyaniya Medico Înternational Lî Elmanya Federal, bî awakî aşkera hovîtiya Tîrkiyê derdîxe meydanê, bîkaranîna çekên kimyayî îspat dîke:

DAXUYANIYA MEDICO ÎNTERNATİONAL

Bir û raya heyeta Medico Înternational lî ser kampên penaberên Kurd —lî Rojhilatê Tîrkiyê— û rewşa wan:

"Hukumeta Tîrk, musade nedaye gelek bî-jîkên Elman ku herîm kampên penaberên Kurd û lî wê derê bîxebîtm.

Kampên ku jî penaberên Kurd ra hatîne hazîrkîm, qels îm.

Penaberên ku hatîne hêla Çukurca û Sereves (Çolemerg yan jî Hekkari), lî derwa dîmî-nîm, jî bo starê jî xwe ra jî daran holîk çêdî-kîm.

Bî rojê germek ecêb, bî şevê jî —5 derece serma û baran, bî taybetî agirê zarokên jar bî-lînd dîke û dîbe sedemê nexweşîmîm xeter.

Hukumeta Tîrk, rê nade sazîyên navnetewî yê alîkariyê ku dezgeyên tîbbî saz bîkîm.

Nêzbûna zîwîstana xeddar, ku serma dertê —30 derece, kêmbûna xwarîm û îmkânên tîbbî şansê jîyanê jî holê radîke jî bo van însanan.

Tîrsa me ew e ku xeterên civakî lî pêşîya van însanan e.

Wek Medico Înternational ev 5 sal e ku em lî Kurdistanîna Iraqê jî bo çêkîrîna dezgeyek tîbbî dîxebîtm.

Dî desta ewîl da me, lî hember gazên jehrê maskeyên parastîne şand.

Em, jî bo alîkariya Kurdistan banga lez û bez (acil) dîkîm!

Berpîrsiyarê Medico Înternational HANS BREİTSCHIEDT, dî destpêka bûyerên dawî yê Kurdistanîna Iraq da dîçe Kurdistanê û tîş-

tîm ku bî çavên xwe dîbine, dî Rojnama Frankfurter Rundschau (ku lî Elmanya Federal rojnama herî mezîm e) da dîde neşîrkîm. Em hun parçeyên vê nîvisê pêşkêşî xwendevanên xwe dîkîm:

"Balafîrên bombeavêj yê ku gazên jehrê hîldîgrîm, dî du perîodî da bombe dîbarîmîm. Dengê motorên ku lî gelîyên Kurdistanê yê asê da belav dîbe, nişana balafîrên bombeavêj îm.

"Dî perîoda ewîl da balafîrên ku tik jî er-dê radîbîm, bombeyên ku qeweta wan ê kam-baxkîrîmê gelek zêde ye bî ser cîh û warên Kurdistanê da —ku dî şerê 12 salan da lî piya mane— dîbarîmîm. Dî nav van dengên teqîn ê tîrşehêz da Kurd, jî bo parastîmê dîkevîm zemî-nê xaniyan, xwe davêjîm şîkeft û newalên kûr. Lê ev starên han paşê lî wan dîbîm bela, dîbîm faq.

"Dî perîoda duduwîm da balafîrên bom-beavêj, varîlên ku bî gazên jehrê tîjî ne davê-jîm. Dema ku varîl lî erdê dîkevîm, koxên (qap-sûl) wan dîteqîn û qapaxê wan vedîbîm. Dûma-na gazên jehrê, dî nava çend deqqeyan da lî der û dor belav dîbe û hawîrdor dîke bînê ban-dora xwe. Jî ber ku gaz jî hewayê grîrantîr e, bî taybetî lî şîkeft, newalên kûr û zemînen xani-yan belav dîbe û wan dera dîke bînê bandora xwe.

"Kesên ku dî staran da ne, bî tatêla canê xwe bî lez û bez jî staran dîpekîm û berbî ga-zan, cîhên bîlînd bazdîdîm. Lê ordîya Iraqê bî metodek nû êrîş dîke; lî ser hev bombeyan dî-barîne û bî vî awayî lî kaşan jî gazê dîwarek peyda dîke. Însânên ku tenê bî potek şîl dev û pozê xwe dîgrîm, nişkava xwe dî nava dîwarê gazê da dîbîmîm."

(.....)

"Tesîra bombeyên gaza HARDAL: TA-

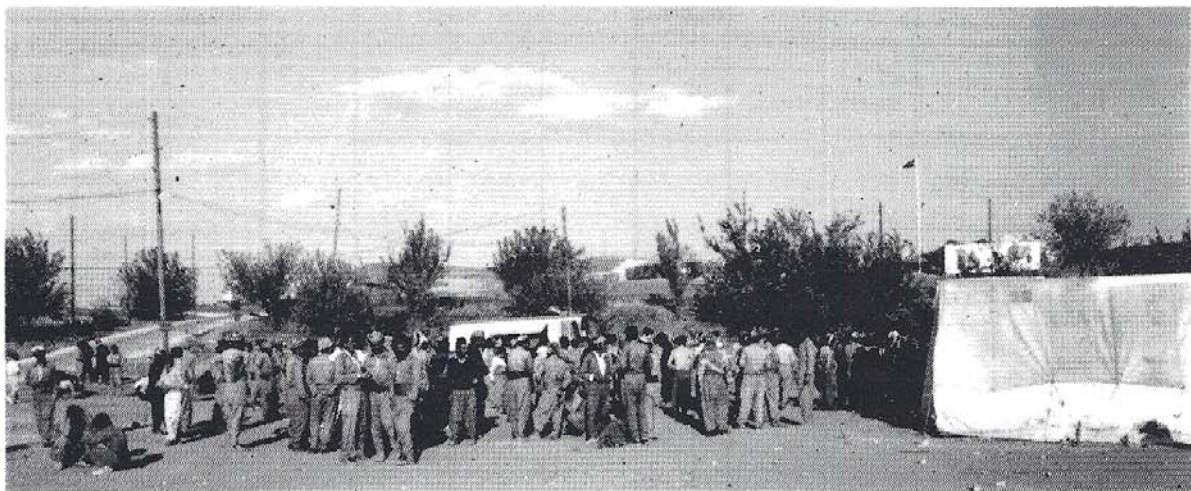
BUN: SİYANUR, ecêb tırsehêz e. Birindarên gazê, bî vereşandin li erdê dîkevin û çermê wan bî carekê reş dibîn. Bî parçebûna alyûvârên nava xwinê, pişik dest bî rizandinê dîke. Yê ku bî jehrê dîkevin, ne dikarin nan bî-xwin ne jî dikarin razên. Têlê dengê wan diqete û bî carekê tê birin. Dî dawiyê da insan, bî ezab dîpîrîtin û dîmrîn. Mirinek bî eşken-ce!.. Tenê maskeyên gazê jî, têr nake. Gaz, jî çerm jî derbasi laşê insan dibe."

(.....)

"Diplomateki ku vê pîrsê jî nêz va nasdîke weha dibêje: "Ali tırsehêziya vê kiryarê, ne ku Iraq tenê carna bombeyên kimyayî bî kartîne, ew, bikaranîna bombeyên gazê kiriyê parçeyek stratejiya şer jî xwe ra." "

(.....)

"Erdên bî bereket yê welatê Dicle û Fîrat, reş û tari bûye. Rejîma Bexdayê, jî bo qutkirîna îmkânên veşartî û starbûna Pêşmerge tebiyetê dişewitîne, kambax dîke. Bî vî awayî, olaxên jiyana Kurdan jî holê tê rakirin. 600 hezar gundiyên Kurd, berbî Başûrê Iraqê, berbî çolên xîr û xalî hatîne nefikirin. 4 hezar

gund jî bîni hatîne wêrankirin. Jî bo çêkirîna xaniyên nû, musade tûne, tenê bî şerteki heye ew jî, diwê li rexê garnizonên eskerî be! Lî welatê Dicle û Fîrat, kambaxkirîna tebiyetê gîhiştîye hedê dawî. Şewitandîna darîstanan—ku bermayiyên sedsalan in—dereca erozyonê bilind kirîye. Bax û baxçeyên ku têda tîrî, sêv, zerzewat û cûrbecûr hêşînahî çêdibîn, bê xwedî mane."

Herweha, daxuyaniya Medico International û bir raya berpîrsiyarê wi li ser kambaxkirîna Kurdistanê û qirkirîna gelê Kurd, hemû derew, demagojî û dek û dolavan pûç dîke, bêdengiya

dînyayê aşkera dîke... Em cardîn vegerîm ser rewşa penaberên Kurd.

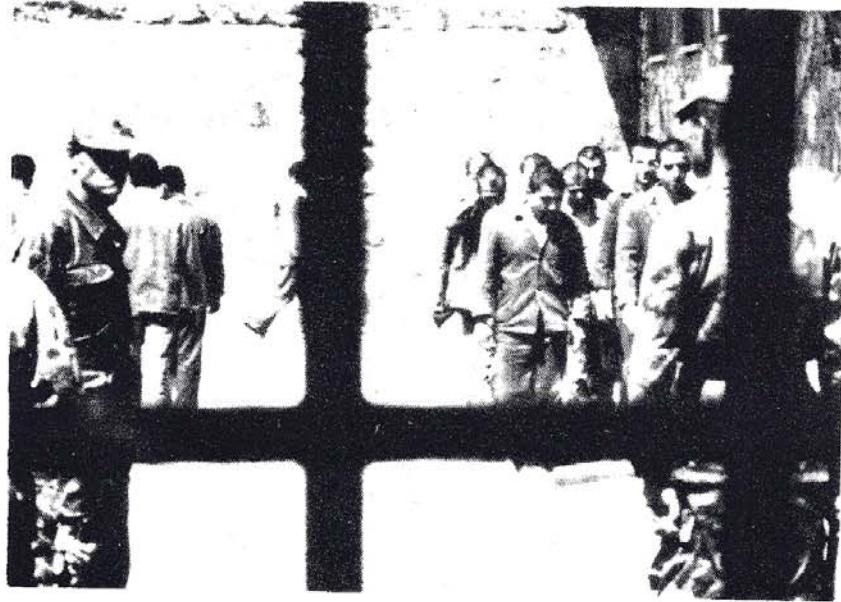
Pêwendiyê penaberên Kurd û rojnamevanan hatiye qedexekirin. Riya dan û stendîne bî bineciyên hawîrdor ra hatiye girtin. Jî ber birçibûn, hewa sar û şertên giran heta niha bî dehan zarok mîrîn. Jî niha va germî daketiye binê sifirê; zivîstana bî saw, berf û bahoz îro-sibê tê.

Hertişt aşkera li holê ye. Dewleta dagîrker û faşîst a Tirkîyê, bî çavê dijîminatîyê li gelê me dînhêre. Esker û polêsên wi li hember penaberan terorîstî dîke. Jî ber vê yekê jî, gelek caran dî navbera penaber û esker - polêsan da şer dertê; penaber têne gullebarankirin, kutan û girtin.

Hukumeta Ozal, bî her awayî karbidestîya rejîma Saddam a faşîst dîke. Û hewl dide ku gelê me yan li kampên hêşiriyê, dî bin şertên giran da bîkuje yan jî teslimê barbarên Iraqê bîke. Xuyaye ku, eger hukumeta Tirk penaberan li Ewropayê, Îranê û hîm derê dîn belav neke, wê teslimê Saddamê xwinrij bîke. Hetta jî niha va 950 kes hatîne teslimkîrîn û teslimkîrî-

na yê mayî jî ne dûr e!..

Diwê hemû dînya bîzanîbe ku, dewleta dagîrker çawa berê navê wi bî barbarî derketibû û wîsa dihatê naskirin, îro jî jî barbarîya xwe tiştêk kêr nekirîye û li pêş çavê hemû dînyayê derew û demagojiyên xwe didomîne. Heta kengê wê wê welatên dereke çavên xwe jî qirkirîna gelê Kurd ra bigre? Aşîti, heqê mirovî, rîzgarbûna gelên bindest bî vê hawê nayê parastin. Helbet gelê Kurd wê jî van bûyeran û jî tewrê dewletan dersek derxe. Gelê Kurd, gelek bûyer û jenosîdên weha ditîne. Lê tu qewet û hêz nikarîbûne agirê azadiyê vemîrînin û wê nikarîbîn vemîrînin jî.

dı zindanên fasişt da **GREVA BIRÇIBÛNÊ**

XEBAT

Piştî hatina cûnta faşist ser hukûm lî Tirkîyê û Kurdîstana Tirkîyê da tade, lêdan û êşkence bû parçeyek ji jiyana gelê me. Ev dijwariya xasîma dî hepsan da lî ser girtîyan gihîşte merheleke pir bîlind. Jî ber kîrîmên dijîmî, dî zindanan da bî sedan kes hate qetilkîrî û hezaran kes jî jî ber lêdan û îşkencan se-qet man.

Rejîma faşist van kîrîmên xwe ên hovi, isal 8 sal e ku bê westan lî ser girtîyên siyasi bî kar tîne.

Dewleta Tirk jî bîryar û usûlên nav-tewî ra tu caran hurmet nake û jî zûda wê kîriye bîm lîngan.

Dî bîmê hîm bîryaran da imza xwe he-be jî, tu wextekê weka dewleteke bî demokrasîyê ra girêdayî jî mafên mîrovatî ra hurmetkar nefikîriye.. Jî ber ku ev bîryar, bî bawerî nehatîne qebûlkîrî.

Ev jî bo derbaskîrîna hîm astengîyan, bî taktîkî hatîne çêkîrî.

Îro bî hezaran girtîyên Kurd û Tirk dî seranserê Tirkîyê û Kurdîstanê da dî zindanan da jî bo parastîna heysiyeta mîrovatî, jî bo parastîna heqên xwe yê mîrovatî bî hevra dengê xwe derdîxî û lî hember faşîzmê serî rakîrîne...

Jî Eskişehirê heta Diyarbakîrê hemû girtîgehên faşîstan da têkoşîna mîrî û jîyanê dîdî.

Jî 17'ê Cotmehê (Oktober) vîrda dî 17 hepsîxanan da 2000 girtîyên politik ketî greva birçîbûnê.

Pîrcaran greva birçîbûnê hate çêkîrî. Salekê berê jî, dî hepsan da greva birçîbûnê hatîbû çêkîrî. Dî wê bûyerê da hîm kesan canê xwe jî da...

Jî bo demek kurt hîm daxwazên girtîyan hatîne qebûlkîrî. Lê hukûmeta fa-

şist bı vê qail nebû, li gotinên xwe poşman bû. Bı navê "Bıyarên (genelge) 1'ê Tebaxê" şertên girantır anin pêşberî hepsiyan.

Jı ber vê yekê bı hezaran girtiyên siyasi li hember vê bıyarê (genelgê) rawestiyan û ketin greva birçibûnê.

Daxwaziyên girtiyan, bı kurti ev in:

- *Bıla "Genelga 1'ê Tebaxê" bê rakirin.*
- *Kincên yek-tip û zincirkirin bê rakirin.*
- *Qısekırına zımanê dê bıla serbest be.*
- *Bıla kutan û işkence nemine.*
- *Qedexa radyo, teyip û daktilo bê rakirin.*
- *Hevdişina girtiyan û avukatên wan bıla serbest be.*
- *Qedexa pirtûk, rojname-kovaran bê rakirin.*
- *Xwarına ku malbatên girtiyan jı wan ra tinin, bıla serbest bıve hundır. Û hın daxwazên wek van...*

Ev daxwaziyên jorin, li welatên Ew-rûpayê, jı zûda hatine qebûlkirin. Lê rejima faşist jı aliki va dıxwaze xwe tevi welatên Ew-rûpayê bıke, jı aliki va jı van barbariyên xwe didomine.

Berdevkên rejima faşist û Wezirê E-daletê, mina dijimın li girtiyan mêze dıkın. Ew jı bo çarelêkırına daxwazên hepsiyan cehd nakın, serda jı rewşa gıryan xırabtır dıkın. Jı ber vê yekê, dayina ava bı şekır û xwê jı kesên rojigirtı ra qedexe kırine. Jı bo ku ew, zûtır bêtaqet bıbin û jı gelek nexweşiyın ra jı rê bê vekirin.

Malbat, heval û hogirên girtiyan dıxwestın ku hın meqamên xwedi insaf û bı mesûliyet bıbinın û pêşiyê li bûyerên nebaş bıgırın. Ew çûne parlamentoyê û xwestın ku bı parti û kesên siyasi ra pêwendı deynın û bala wan bıqşının ser rewşa hepsan.

Nêziki 6 saetan dı parlamentoyê da, dı salona ANAP'ê da rûniştın. Daxwaza wan ew bû ku, jı nûnereki hukumetê agahdari derheqa girtiyên rojigirtı da bıstının û hukumet hêviyekı bıde wan. Lê tu kesi ew guhdari nekırın. Hukumetê xwe kerr û kor kır. Pıştıre jı, bı fermána wan, malbatên girtiyan bı destê polêsan jı parlamentoyê hatine dûrxıstın û girtın.

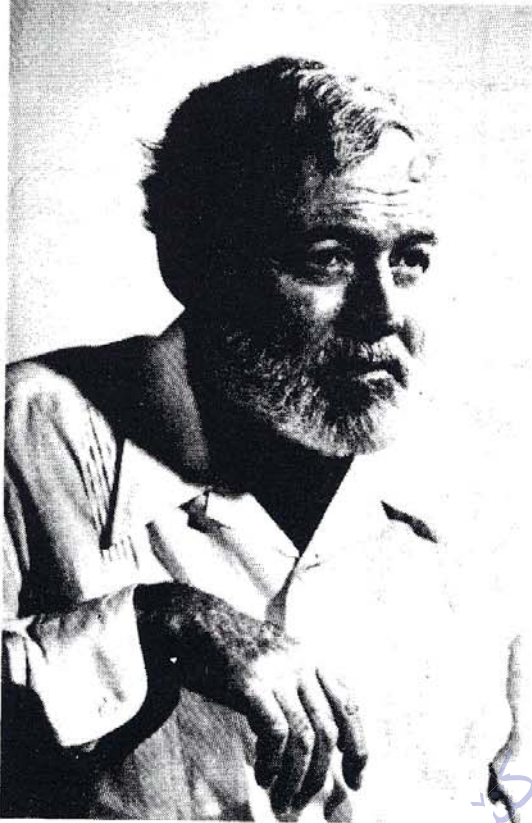
Lê parti û rêxıstınên demokrat, sosyalist, kesên aşıtıxwaz û demokrat li hember rûreşiyên rejima faşist bê deng neman, pıştıgırıya girtiyan bı xurtı kırın û dıkın; bı cure cure awayan xwestın, bala hukumetê bıqşının ser girtiyan. Jı ber vê yekê jı, hım li welat û hım jı li dervayi welat gelek xebat û xwepêşandinên protestoyê hatın kırın.

Girtiyên me, jı bo jıyanek nû û delal xwe feda kırine. Jı ber ku ew, li hember zordari û talanê derketine, iro dı hundır da ne.

Ew dı hepsê da jı, bı serbılındı jıyana xwe pêşkêşı şerefa insanıyetê dıkın, berxwedanek nedıti dajon. Heq dıparêzın, rastıyê dıparêzın.

Em bawer in ku, wê şerê girtiyên me, têkoşına gelê me dûr yan nêz bıgıhê armanca xwe, bêdengıya dınyayê bıçırine.

- Bıla Bıyarên 1'ê Tebaxê bê rakırın!
- Bıla dı zindanan da işkence neyên kırın!
- Jı girtiyan ra azadı!
- Zindan bıla valabın!

Ernest Hemingway

(1898-1961)

Nvîskareki Amerîkayê (DAY) ê bî nav û deng e. Kurê doktoreki ye. Bî daxwaza xwe, wek şoforê ambulansê dikeve nav şerê Cihanê Yekemin. Dî şer da brîndar dibe. Paşê dî Şerê Îspanyayê û hundirî û Şerê Cihanê ê Duwemin da, jî rojnameyên Amerîkî ra nûçegihaniyê dike.

Dî pirtûkên Hemingway da, leşkerên herdu şerên cihanê derdikevin hember xwendevanên wi; mirov bî grûbek partizan ra dî Şerê Îspanyayê da diji, rasti pêxwas, boksor û gangsterên Amerîkayê tê, an jî li Afrikayê nêçira heywanên kûvî dike. Dî gişkan da mêrxasê bûyerê bî jiyana xwe ne emîn e, mirin hertim jî rastiye jî nêziktir e.

Hemingway wek nvîskareki "pîr pîjiyayi" tê bî navkirin. Dî sala 1954'an da xelata Nobelê wergirtiye.

Me serpêhatiyeke wi wergerande Kurdi û li jêrê pêşkêşî xwendevanan dîkin.

WARÊ ÎNDIYANAN

Werger jî swêdi: X. LEZGÎN

— Em kuda dîçin bavo? Nick pîrsî.

— Emê herin warê Îndiyanan, li aliyê dîm. Jîneke indiyân pîr neweş e li wêderê.

— Aha, got Nick.

Li aliyê dîm ê delav, keleka (bot) dîm li ber qeraxê avê sekîni bû. Apê George li pê sekîni-bû û dî tariyê da cigare dîkîşand. Xortê indiyân kelek jî nav avê parîki kaşkîr derxist ser erdê. Apê George cigare pêşkêşî herdu xortên indiyân kir.

Ew jî kenarê avê dîrketin çûn nav mêrgeki ku jî xûnavê gelekî şîl bûbû; li pêş xortê indiyân dîmeşîya, dî dest da fanosek. Paşê ketin nav daristanê û xwe li şîverêyeki girtin ya ku paşê dîgîhişte riya esasi a mezîni û hevraz û dî-

çû çiyê. Li ser riya mezîni bêtîr ronahi bû, jî ber ku li herdu aliyên rê jî daristan hatîbû bîrin. Xortê indiyân sekîni û pufî fanosê kir, temîrand û bî hevra li dûv wê rêyê çûn.

Jî çîvaneka rêyeki derbas bûn û kuçîkeki derket derva û ewtiya wan. Li hemberî wan, jî barakên indiyânan yêni ku têda karkerên sipîkirîna qaçîlê daran dîman, ronahiyek dîçîrîsi. Komeke kuçîkan êrişî wan kir. Herdu indiyânan pêşî li wan girtin û ew bîrin xustîni hundirê barakan. Dî barakên devê rê da, jî pencereki ronahi xwiya dîkir. Pîrejînek dî navbera derî da sekîni-bû û bî desteki lampek bîlînd girtîbû.

Li ser texteki jîneke indiyân a çîwan raketi-bû. Ew du roj bû dîxebîti û hewl dîda ku zaro-

keki bîwelidine. Hemû jinên wi wari alikariya wê dîkîrîn. Mêran xwe hîneki dûr dabûn, bêdeng dî nav tariyê da lî ber diwar cigare dîkîşandin.

Wê kîr qêrin dema Nick û ew herdu indiyayan hatin hundurê barakê lî dî bavê wi û apê George. Jînik lî ser texta jêrin, dîbîn lihêfeke mezin da dirêjkîrî bû. Lî ser kêlekê raketîbû. Lî ser texta jorin mêrê wê raketîbû. Wi, sê roj berê bîvîr lî piyê xwe xîstîbû, bîrindar bû. Qelûn dîkîşand. Lî hundur bihneke gelekî nexweş hebû.

Bavê Nick ji wan ra got ku avê daynî ser agir, û dî wê navberê da bî Nick ra qîse dîkîr.

– Jî metê ra wê zarokek çêbe, wi got.

– Ez dîzanîm, got Nick.

– Tu qenc pê nîzani, bavê wi got. Ez nuha jî te ra bîbêjim tu bîbîhîse. Jînik nuha dî wê rewşê da ye ku jêra dîbêjim sanciyên welîdandinê. Hemû reh-tamarên bedena wê dîkîn ku zarok bête dînê. Ev tîştî dîqewîme dema ew dîke qêrin.

– Ez fehîm dîkîm, got Nick.

Hema wê gavê qêjînek jî jînikê çû.

– Oy, bavo ma tu nîkani tîştîki bîdî wê ku êdî ew wîsa neqîre? Nick pîrsî.

– Na. Tu dermanekî tevîzandînê bî mîn ra tune, bavê got. Lê ew ku dîqîre tu maneyeke wê tune. Ez wê qêrinê nabîhîsîm, mîn guh lê nine, jî ber ku maneyeke wê tune.

Mêrikê lî ser texta jorin xwe berbî diwar zîvirand.

Jînika lî mutfakê bî îşaretekî jî doktor ra da xuyan ku av germ bûye. Bavê Nick derket çû mutfakê, hema-hema qasî nivê ava beroşê berda hundurê teştê. Jî nav desmaleke pêçayî çend tîştî derxîst avête nav wê ava ku jî ber mabû.

– Ew dê bîkele, wi got û dest pê kîr dî teştê da bî wê ava germ û sabûna ku wi bî xwe ra jî kampê anîbû destê xwe şûşt. Nick lê dîmîhêri çawa destên bavê wi bî sabûnê hevdu mîzîdîdan. Dema bavê wi bî îtîna û xweşik destên xwe dîşûşt, pêra jî qîse dîkîr.

– Tu dîzani, Nick, esasen zarok çaxa dîbîn, dîvê serê wan lî pêş derkevîm, lê carna wîsa nabe. Dema ne dirêjkîrî bîn, hîngê gelek tevîhevi û çetnahlî peyda dîbîn. Dîbe ku lî dawiyê ez bêçare bîmînim û wê emeliyat jî bîkîm. Ka em bîmîhêrî, lehzekî şûnda wê diyar be.

Dema destşûştî qediya çû hundur û dest pê kîr.

– Dîxwazî lihêfê bîkîşîne jêr George? Wîsa be ku ez bîkarîbîm serbest bîlîvîm.

Pîştî ku wi dest bî emeliyatê kîrîbû, Apê George û sê indiyayan bî hevra hîşk bî jînikê gîrtîbûn. Wê mîlê mam George gez kîr û mam George got: – Îndiyana şeytan! û ew xortê indiyayan yê ku jî apê George ra kelek ajotîbû pê dîkeniya. Nick lî ber destê bavê jêra teşt gîrtîbû. Heta ev îş kuta bû gelek zeman derbas bû.

Bavê wi zarok hîlda û hejand jî bo ku bîhna xwe bîgre, û ew da destê diya wi.

– Bîmîhêre, ew kur e, Nick, bavê wi got. Kêfa te bî vî pêşeyî (îş, meslek) ra tê Nick?

– Erê, baş e, Nick got. Nick wîsa lî dîr dîmîhêri jî bo ku nebîne bavê wi çî dîke.

– Aha ev jî wîsa. Nuha xelas, bavê got û tîştîki dani hundurê teştê.

Nick lê dîmîhêri.

– Ê nuha, bavê wi got, tenê çend kêl mane bîn dîrûtîm. Tu dîkari bîmîhêri yan jî nenîhêri Nick, tu bî kêfa xwe yî, çawa dîxwazî wîsa bîke. Ezê nuha disa bîdîrûm wan qelşên ku mîn vekîrîbû.

Nick nedîmîhêri. Vê dawiyê êdî meraqa wi bîhuri bû.

Bavê wi karê xwe kuta kîr û pîştî xwe rast kîr. Mam George û her sê indiyayan rabûn ser piyan. Nick teşt bîr dani mutfakê.

Mam George lî mîlê xwe dîmîhêri. Hîngê lawkê indiyayan ew bûyer anî bîra xwe û pê kenîya.

– Ez dê hîneki ava oksîjenê têdîm, doktor got.

Wi xwe dî ser jînika indiyayan da xûz kîr. Jînik wîsa westiyayî bêdeng û bêlîvîn dîrêjkîrî bû û çavên wê jî xwe va çûbûn. Reng lê çûbû. Zarok çawa bû, çî bû, qet haj pê nebû.

– Ezê sibê zû disa bêm, doktor got û rabû ser xwe. Hemşîreyeke St. Îgnaceyê dîvê nêzîkî nivê şevê lî vîr be, û hertîştê ku jî me ra pêwîst e, pêra heye.

Wi xwe jî bo gale-galê wîsa amade hîs dîkîr, te dîgot qey fotbolistek e ku pîştî maçê lî oda kîncguhastînê, bî hevalan ra dîpeyîve.

– Ev tîştîki welê bû ku tam jî bo rojnameya doktoran e, George, wi got. Deranîna zarokê jî qelşa Keyseran (derxîstîna zarokê jî zîk; berê jînenî şah û keyseran bî vî awayî zarok dî-

welîdandin. W.) ku bî kêreke kevan hat qelâştî û paşê bî deziyekî neh fot dîrêj hat dîrûtîm.

Apê George pîştî xwe spartîbû diwar û lî

milê xwe dînhêri.

– Bî rasti tu miroveki mezin i, wi got.

– Dîvê em hîneki ji serbîlîndî û dîlxweşiya bavê bînhêrin. Ew pîri caran bî çîrokên weha biçûk dîşîm, doktor got. Piyê xwe dani ser kenarê texta jêrin û lampe dî dest da hîlpaskî jorê bû, lî nav mîvanan nîhêri. Îndîyan lî ser kêlekê, rûyê wi ber bî diwar dîrêjkîri bû. Stuyê wi hatîbû bîrrîn, jî guheki, dî qîrkê ra, hetanî guhê dîm. Jî ber textê razanê xwîna laşê wi kîşîyabû û dî kortîkên ser laşê wi da cîvîyabû, bûbû gol. Stuyê wi ketîbû ser milê çepê. Gûzan devvekîri dî nav betaniyan da bû.

– George, Nick derxe derva, doktor got.

Çî hewce dîkîr? Nick dî deriyê mutfaxê da sekînbû û bî hêsani lî qenapa Îndîyanê mîrî temaşe dîkîr, dema bavê wi bî desteki lampe girtîbû û bî destê dîm jî serê Îndîyan hejand.

Gava ew ketî ser rîya esasi û ber bî golê dîçûn, êdî dînya ronkayi dîbû.

– Bî rasti ez geleki xemgîn im, ku mîm te bî xwe ra hîlda anî nav vê belayê, Nick, bavê got nuha ew sersemî û westa pîştî emeliyatê derbas bû. Xwezi tu qe nehatayî û te ev çîroka tîrsox nedîta.

– Her tîm weha dîjwar e jî bo jînan, dema zarokan dîwehîdînim? Nick pîrsî.

– Na, ev tîşteki geleki nedîti û nebinayî bû.
– Wî çîma xwe kuşt, bavo?
– Ez nîzanîm. Qey nîkarîbûye tehamul bî-ke.

– Ma gelek caran mêr xwe dîkujîm bavo?

– Ne gelek caran.

– Lê jî?

– Ew hema-hema qet xwe nakujîm?

– Qet?

– Pîr kê mî caran dîqewîme.

– Bavo?

– Erê.

– Apê George kuda çû?

– Wê qaseki şunda bê.

– Mîrîm dîjwar e bavo?

– Na, ez dîbêjîm qey geleki hêsan e, Nick. Gîrêdayî rewşê ye.

Dî kelekê da rûnîştîm, Nick lî pêşîyê û bavê wi lî ber bêrokan rûnîşt. Roj bî ser çîyan ra hîlhat. Kalînosekî xwe hîlavêt, helqek çêkîr dî avê da. Nick destê xwe berda nav avê. Av hênîk bû dî wê surra sîbê da.

Dema ew, serê vê sîbê zû, lî ser wê golê lî aliyê pêşîyê ê kelekê rûnîştîbû û bavê wi jî dî-ajot, ew wîsa jî xwe emîn bû, mîna ku wê qet nemre.

gotinên pêşîyan

Berevkar : SALIH

- * Revandî rûnê helandî
- * Mala mêra kaniya zêra.
- * Sed salî lî dînê bî, şevekî mêvanê qebrê bî
- * Kurmanc têr e, xew jê ra xêr e.
- * Ereb û rez filleh û pez..
- * Heger ev ne ben e ev çî fen e.
- * Latîk ber Allah-û ekber
- * A dînê a dînê çavê gur lî bîzînê.
- * Teyrê teyr warê bav û kalan nas-dîke.
- * Nanê mêra lî mêra bî deyn e.
- * Ma ka ka te ye, kadin jî ne ya te ye.

- * Mamê mama aqîlê fehma.
- * Ê zane zane, ê nezan e baqê nîskan e.
- * Yê dîzane dîzane, yê nîzane baqê nîskan e.
- * Mal têr e, kevani şêr e.
- * Lî kaşan ranezê ku xewnê xerab ne-bîni.
- * Qulê diwaran bî guh mî.
- * Jî delava ket şîrava.
- * Çîyayên bîlînd bê mîj nabîm, newalên kûr bê av nabîm.

helbest

gewrê

Çaxa hember zıvistanê
Şer dıke hêşmayi
Kulilkên berfê dıbışkıvın
Zorê dıdın erdê
Pêşiya sır û sermê
Û dema dıkele xwin
Nav rehên te

Bıke bir
Mın ji bir neke

Danê sıbê
Wexta zerayi dıkeve ser belekiya çıyan
Bayê şefeqê hışyar dıke
Tebiet û mexlûqetê
Û laçka te ya nexdekırı
Davêje ji serê te
Porê hewrişım derdıxine...

Bıke bir
Mın ji bir neke

Zemanê
Nav xas-baxçê azadiyê
Rûgeş dıgeri tev neviyên xwe
Xwezi tu ji hebûyayi nebêje
Û bıla şıl nebın bıjangên xweşik
Lê bıke bir,

Min ji bir neke.

VAZGAL

21. 10. 1986

KINCÊN SPORÊ

YÊN SÊ-RENG

3

VAZGAL

- OMER** : Derheqa van tîştan belavokek ji zindanan derxistine derva, min xwend.
- NERÎMAN** : Erê, erê, min ji dit. Anine fabrika me belav kirine. (*Aliyê Seyrê dîzûre*) Hindik mabû minê bir bıkıra. Lawê te yê Şayaqê işev nayê mal, lî benda wi nesekmin. De êdi ez dîçim, dereng e.
- (*Seyrê dî bin tesira gotinan da tê bêji qey ji xew rabûye, nişkêva*)
- DAYİK** : Neçe lî vîra bîmine, Xudê çî dabe emê tev bîxwîn.
- NERÎMAN** : Sîpas Seyrê, lî mal hînek karê min ji heye. (*Dîçe ber derî, derî vedîke û bangê kurê xwe dîke*) Elo! kuro lî ku yî? Were!
- (*Omer û Eysê lî koşeki odê dî-peyvîn, pey Nerîmanê Omer ji derdîkeve derva*)
- DAYİK** : Keçê Eysê, de xwarîne hazîr bîke em birçî bûn. Omer çû kê derê?
- EYSÊ** : Çû dest û piyê xwe bîşo, wê were.
- (*Eysê, pineki tîne radîxe erdê, 3 kevçî û quşxanckî datîne ortê. Omer ji tê, rûdînên dest bî xwarîne dîkîn. Lî derva deng tîn û hêdi hêdi ji zêde dîbe. Omer radîbe, perdê pencere pîçek dîde alîkî û derva mêze dîke. Kulma xwe ya rastê lî destê çepê a vekîrî dîxe û bî hêrs qîsedîke.*)
- OMER** : Weka her caran disa ewlî çûne mala xatiya Nerîman.
- DAYİK** : Xerîbê çî dîkşîne ji destê lawê xwe yê dînk dîkşîne. (*Paşê Omer dînhêre û bî dengê bîlînd*) Tu çîma lî ber pencere sekîniyî? Were zu qqîma xwe bîxwe!
- (*Omer tê ser sîfrê, lê kuşê hersê ji medê wana êdi naçe ku bî-xwîn. Lexzek paşê deriyê wana ji sext-mehkem tê kutan. Zar rabin, Seyrê radîbe dîçe ber derî ku veke, lî ser dengê derva dîskîne.*)
- D.DERVA** : Derî vekî Kurdê hov, zû bîkîm nebe emê deriyê we bîşkênîn! (*Seyrê wek gêjbûyî hîn radîweste, pencere ji tê kutan û cam dîşkê, lûla tîwîngêk dîrêjî nav odê dîbe, Seyrê hazuka derî vedîke. Bî dijûn, bî qêrin dîkevîne odê. Esker û polêzên resmî û sîvil tîji malê dîbîn. Tîwîngên xwe dîzûrînnî ser herdu yê rûnîştî. Seyrê lî ber derî hîşk bûye maye. Malê ser û bînk dîkîn, tu tîşt nabinî. Polêzek sîvil kîncê sporê yê ku Omer lî xwe dîke dîbine, hîldîde destê xwe, bala xwe dîdê, dîçe cem yekê dîn pêra bêdeng qîsedîke, paşê vedîgere orta odê. — Rengê cilê Omer kesk û zer e, lî pêsirê da bî herfên mezîm DS hatiye nîvisandî—)*
- POLÊZ** : Ev yê kê ye?
- OMER** : Cilê min ê sporê ye.
- POLÊZ** : Kurê kerê, mîna vî cilê sporê dîbe?
- OMER** : (*Radîbe ser piyan*) Ev cilê Ku-

POLÊZ : lûba Diyarbekır ya kevn e, hûn ji dibinin çawa periti ye. Diya min pine kırıye. Tu çıma dıdı xebera?
: Huş be! Kurdê pis û qomnist. Ev reng ê ala we Kurdan e, usa ne tu ji ji wana yi!

OMER : Ez ji berê va topê dilızım, serokê taxıma me evên kevn lı me xortan belav kırıbû. Nuha ji ez lı malê lı xwe dıkım.

POLÊZ : Tu ewana ji kumê min ra bibêje. (*Dest davêje pêsira Omer dıgrê û dihejine.*) Emê bı te ra lı merkezê xeber bıdın. (*Aliyê eskeran dıdefine, Seyrê bı lez bı aliyê wan va diçe.*)

DAYİK : Tu çı diki polêz efendi? Ew hin zarok e, tu tıştan tê naghije.

ZABIT : Tu çı fehın diki keftor. Evana dıxwazın welatê me parçe bıkın, ji rûyê vana huzûra me nemaye. (*Paşê destê xwe ji Seyrê ra dihejine*) Hûn nıkarın evana baş terbiye bıkın, qet xema nekışine emê kurê te ji rınd terbiye bıkın, bı aqlê te here dızı bıke baş e?

DAYİK : Terbiya çı qomıtan beg? Omer mekteba lisê qedand, kar tune ye, diçe hol dilize, bı aqlê te here dızı bıke baş e?

ZABIT : Pira ne tu tışt, dengê xwe bıbıre! (*Bı destê xwe "dûr here" dibêje û dihejine, eskerêk tê Seyrê bı zorê dıbe koşa odê*)

DAYİK : Ezê çıma dengê xwe bıbırım? Gunehek lawê min nine, hûn çıma ewi dibın? (*Esker hın ewê dıxe koşa odê, ew ji dengê xwe bılınd dıke*) Lawê min berdın...
(*Polêzek diçe aliyê Eysê, destê xwe dırêji rûyê Eysê dıke*.)

EYŞÊ : Tu çı diki, destê xwe bıqşine! Dı we da tu wujdan û namûs tune ye? Êdı bes e, bı çı heqqi hûn bırayê min dibın?

POLÊZ (*Bı sutalı dıkene*) Mırov lı aşan dawa heq dıke. Lı vıra heq ji, zagon ji, dewlet ji em in.

EYŞÊ : Tu súcê bırayê min nine, wi berdın! (*Radıbe ser piyan û bı aliyê Omer va diçe. Esker çend kulm ji lı wê dıxın*)

DAYİK : Zarokê min berdın, ma keç û kurê we ji hene. (*Bêhna xwe dıstine, disa xwe gj dıke bı aliyê zaroyên xwe va bıçe, lê esker dısa nahêlın*) Ev dewran wê ji we ra ji nemine...

POLÊZ : Hele lı vana bınhêrın.. Bı rasti ji evana bı تمامی Kurtçi ne. (*Hın bı ser Eysê va dıgire*) Dengê xwe bıbıre qaltax! Bınhêre emê te a diya te ji bıbın, paşê aqlê we wê baş bê serê we!
(*Omer hıldıdın dıçın, lê wextê çúyinê ji , derdorán bela-belayı dıkın*).

OMER : Hûn meraqê nekın, yadê ezê çend rojan paşê disa derkevım werım. Tu caran qesr û qonax bı zorê ava nebûne.

DAYİK : Xudê mala we lı ser we hemuşka da bine xwarê. (*Lı ber deri lı çoka dıkeve, wê çaxê mıqameki dışewat a zulma roma reş diyar dıke ku wê were lëxıstın. Nerman, tevi Elo dıkevınc oda wana, Seyrê ji erdê radıke, dıçınc ba Eysê ewê ji hıldıdın, destê hev dıgrın û bı aliyê temaşevanan va dıçın; hevalên ku dilızın ji kıt bı kıt dıkevın sehnê û destê hev dıgrın. Mıqam dıgıhure û marşek Kurdi tê lëxıstın, deng ji hêdi hêdi tê bırin. Pıştıre bı tevayı dıqırın:)*

Ev êşkence,
Ev zordesti,
Ev teror,
Pırani anine
Serê xelkê Kurd
Zindanên wana
Têra me nekır
Roj me kuştın
Bı saxi şewıtandın!
Lê nıkarın me bıqedının!
Têkoşına me rawestının!
Serê me lı jor,
Nav kar û xebatê ne em!
Bo azadiya Kurdistan
Bı mérxasi, bı yekiti
Dı nav şerê da ne em!

DAWÎ

ZAROK

çirok

PIDIX Û PIRA MIROVXUR

Berevkar: SÏPAN

Hebû tunebû dî demeki da pirek hebû lêpir xızan bû. Jî zar û zêçan ew bû, kureki wê bû. Kesi wê tune bû. Pirê, navê xwe Pıdıx lêkırırbû. Dem û dewran dıbo-re û Pıdıx mezm dıbe. Lê Pıdıx, ne Pıdıx e, ew melkemoşkê kulê ye. Rojeki keçên gund dıçvın ku herın gêziyan, pirê ji dıke ku bı wan ra here, lê dızane ku êdi nıkare lı çiya û baniya, kaş û ber-kaşan bıgere. Lavayi lı keçikan dıke û dıbê: " Kesi mın tune, ez ım Pıdıx e, wê çawa be? Hûn ewi bı xwe ra bıbın, bıla ew ji hınek gêzi jı me ra bıçine, bine." Keçık dızanın ku Pıdıx netebiti ye, wê dı rê da bıbe cıla şıl bıkeve stuyê wan. Êdi bo xatırê pirê tu rêki nabın dıbêjın, "baş e pırıkê here, nanê wi dagre, kapeki bıdê û bıla were". Pirê şa dıbe, dıbê, " lawo, Pıdıx berê hêviya Xwedê paşê jı hêviya we dimine. Hûn tev herın û tev jı werın."

Pirê dıçe jı Pıdıx ra mırtoxe çêdıke, tevi şeşek nan dadıgre dıde pıšta Pıdıx, dıbê, " kurê mın , de here jı dayıka xwe ra gêziyên rınd û dırêj bine." Pıdıx dıçe dıghıje keçikan, tev dıkevın rê û dıçın dıghên cihê gêziyan, navça çiya. Her yek bo xwe rahıştiye gêziya dıçine, lê Pıdıx jı xwe ra rınıştiye. Keçık dıbên, "Pıdıx de rabe tu jı bo xwe gêziya berevke." Pıdıx dıbê, "ez dest navêm gêziya. Dayıka mın ez hêviya

we hiştıme, hûnê jı bo mın jı gêziya bıçınım." Keçık dızanın ku Pıdıx gêziya naçine, êdi jı bo wi jı gêziya berev dıkın, kar û barê rêketınê dıkın, pıştıyê xwe girêdın. Pıştıyê Pıdıx jı çêdıkın û dıbên," de rabe pıştke, emê herın, riya me dır e." Pıdıx dıbê, "ez gêziya nadin pıšta xwe, hûnê barê mın jı hıldın. Dayıka mın ez hêviya we hiştıme." Keçık mêzedıkın, Pıdıx bar nabe. Êdi pıştıyê wi jı, lı hev pardıkın û tevi Pıdıx bı rê dıkevın.

Hıneki dımeşın, bırcı dıbın, pıştıyê xwe datının û nanê xwe dıxwın. Lê Pıdıx, qet derê hevana xwe venake. Ew jı tevi keçikan dıxwe û cardın lı riya xwe berdeyam dıkın. Qedereki dıçın Pıdıx xwe davê erdê, dıbê, "ez westiyame, nıkarım bı rêda herım." Keçık ber dıgerın, lavayi dıkın, Pıdıx ranabe. Bala xwe dıdınê tu rê nine, yek jı keçikan, Pıdıx dıde ser stuyê xwe, lı rê berdeyam dıkın. Hıneki dıçın, keçık bala xwe dıdê ku hêdi hêdi stuyê wê germ dıbe, bang

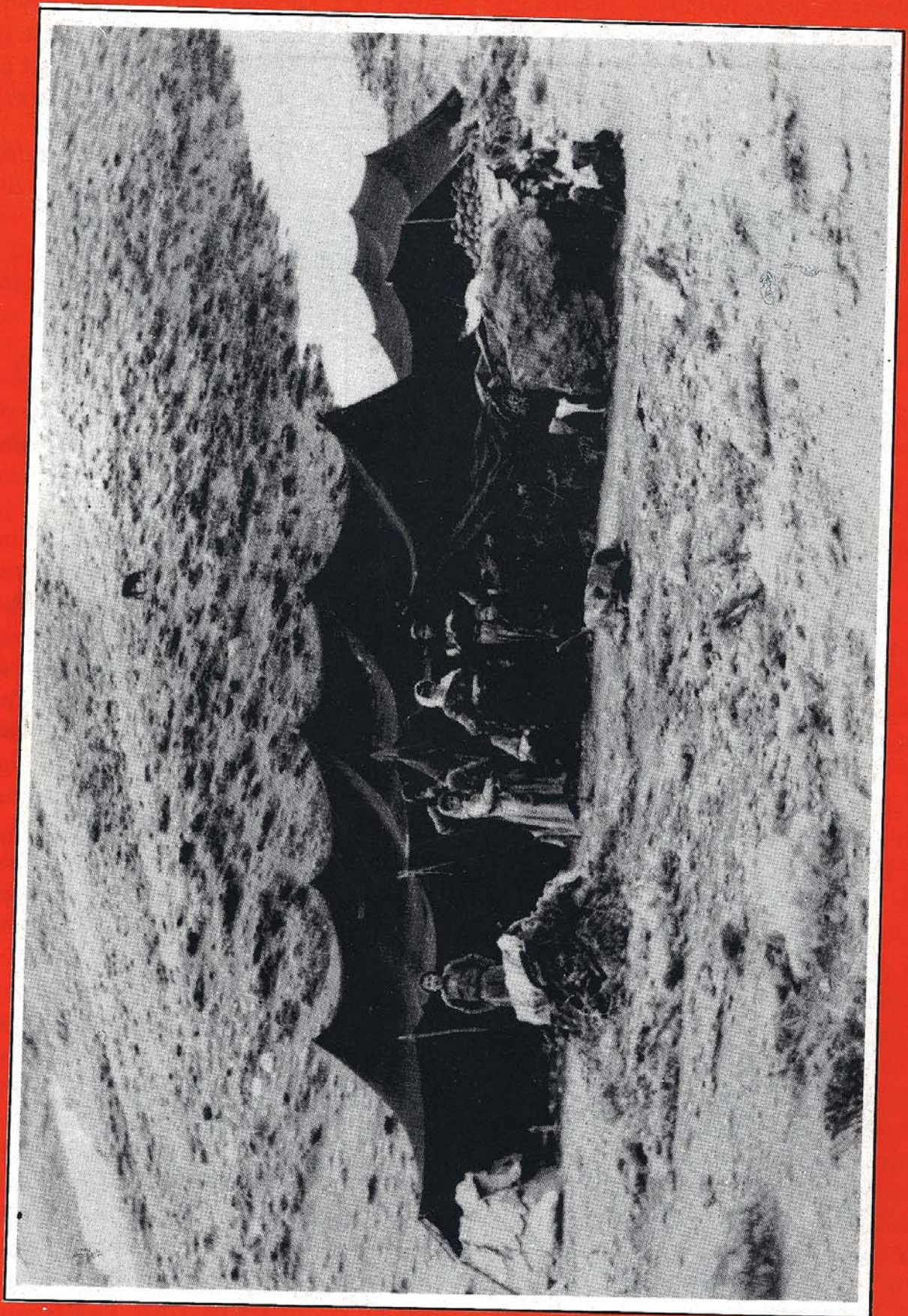
dıke hevalên xwe dıbê, "bısekımın, ka çıma stuyê mın germ bû." Hevalên wê dısekımın, mêzedıkın wa Pıdıx bı serda mıztiye. Keçık êdi Pıdıx peyadıke, dımeşın tén ber çemeki, keçık dıkeve avê û xwe dışo, Pıdıx jı şapıkê xwe derdıxe davê ber tavê jı bo zuwabe; nanê xwe

derdixê û dest bî xwarinê dîke. Lê wan kaçikana jî, hemû birçibûne, dîkîn û nakîn Pîdix nan nade wana. Pîdix zîkê xwe têr dîke lê êdî lî wan dibe êvar, jî rûyê Pîdix da derengi dîkevîn. Dîfîkîrîn çawa bîkîn, bala xwe dîdîne ku dûkî zîrav jî dûrva jî pîxêrika malekî dertê. Keçîk, bî Pîdix va şêwra xwe dîkîn, yek dîbê, "emê îşev herî lî vê malê bîbîn mêvan û sibê zû emê herî mala xwe." Bî vê fikrê, dîçîn dîghên wê malê û lî derî dîxîn, pîrek derî vedîke, dîbê, "hûn çî dîxwazîn?" Ewana dîbêjîn, "dayîka pîr, tu mêvana xwedî dîkî, an nakî?" Pîr dîbê, "mêvan ser seran û ser çavan. Ka fermo werî hundîr." Tu nebê ew pîra jî, pîra mîrovxur e! Pîrsa keçîkan dîke, "hûn tîne, birçîne?" keçîk dîbên, "em ne tîne ne jî birçîne, em bê xew in, emê rakevîn, nîvînên me bîne." Dema dîbên nîvîna bine, pîr, cîhê mêvanan û yê zarokên xwe tev tîne radîxe. Şeş mêvan bûne û şeş jî zarokên pîrê bûne.

Pîrê cîhê zarokên xwe kîvş dîke, pîşt dîde wana, dîçe dîkeve hundîrê tendûrê û dîranê xwe tûj dîke. Keçîk ketîne xewê lê Pîdix hin raneketiye, dîzane ku pîrê dîqîlqîle, wê tîşteki bî serê wan da bine. Radîbe hevalê xwe hişyar dîke, dîbê "rabîn, emê cîhê xwe û cîhê zarokên pîrê bî hevdu bîguhurînin." Keçîk dîkevîn nav nîvînên zarokên pîrê û zarokan jî dîkîn nav nîvînên xwe. Pîdix dît ku pîr hat û wê zarokan bîxwe, dest bî girîne dîke û dîbê: "Lê, dayîka mîn lî vîr bûya nîha bo mîn mîrtuxe ser çîrê çêkîrîbû." Pîr dîbê, "megrî, ezê bo te mîrtuxe çêbîkîm." Bî lez û bez dîçe mîrtoxê tîne dîde ber Pîdix. Pîdix mîrtoxê dîxwe. Lê Pîdix dîzane ku rewş ne baş e, cardîn dîgrî. Pîrê dîbê, "disa çîbû?" Pîdix dîbê, "dayîka mîn herşev dîkete kunê diwara û bo mîn çîvîk dîanîn, mîn jî dîxwar." Pîr dîçe çîvîkeki

dîgre tîne, Pîdix wê jî dîxwe lê armanca Pîdix ew e ku sibê bê, pîr tîşteki neyne serê wan. Hînek dîsekîne, disa dest bî girîne dîke. Pîr dîbê, "lawo te nehişt ez îşev xew bîkîm, tu çî dîxwazî Pîdix?"

Dem a wîsa dîbêje Pîdix, axînek kûr dîkîşîne, dîbê, "dayîka mîn her tîm nêzîkî destê sibê jî mîn ra elokek (culîx) sor dîkîr, dîda ser savar jî mîn ra dîanî û mîn dîxwar." Pîr dîçe dîkeve pûnîka mîrîşkên xwe, elokeki tîne serjê dîke, sor dîke, dîde ser savar û tîne ber Pîdix. Pîdix wî jî dîxwe. Êdî Pîdix xwe lî xew davêje, pîr dor bî dor zarokên xwe dîxwe, lê nîzane ku zarokên wê ne. Pîdix bî zanayî çavên xwe mîzdîde dîbê, "daka pîr, kezêb û gurçîkên mîn jî tîna şewîtin, ka şelbîkek av bîde mîn." Pîrê radîbe cêr hîldîde, dîçe jî Pîdix ra avê bine. Pîdix, bangî hevalên xwe dîke, dîbê, "zû rabîn em bîrevî jî destê pîrê xîlas bîn." Radîbîn, Pîdix cêreki, neynîkeki û şeki dîgre, berê xwe dîdîm gundê xwe û dîçîn. Bîla ew herî, pîrê avê tîne bala xwe dîdê ku kesek lî mal tîne. Hîngê fam dîke ku wê zarokên xwe xwarîne! Pîdix û hevalên wî dî mal da nînin! Agîr dîgre dîl/û canê pîrê. Cardîn dîde pey wan. Pîdix lî paş xwe mêze dîke ku pîrê nêzîkayî bî wan kîr, şe davêje pêşîya pîrê. Wîsa dîbe ku pêş pîrê hemû dîbe dehl û devî. Heta ku pîrê jî wan astengîyan xîlas dîbe ewana geleki rê dîçîn. Pîrê cardîn nêzîkayî bî wan dîke, Pîdix vê carê neynîkê davêje pêşîyê, rîya pîrê hemû dîbe cemed. Dem a pîrê lîng davêje dîşemîte, nîkare here, dîkeve û radîbe jî wê derê derbaz dîbe û lî pey Pîdix dîreve. Disa nêzîkayî bî wana dîke. Pîdix vê carê cêrê avê rodîke pêşîya pîrê. Her der lî pêş çavên pîrê dîbe behr û derya û pîr dîkeve nava wê. Pîr dîxenîqe û Pîdix bî hevalên xwe va jî xîlas dîbîn û dîçîn bî mîrazê xwe şadîbîn...

BIHA: 10:— kr.